NEDŽAD IBRIŠIMOVIĆ

NAKAZA I VILA

DANI
BIBLIOTEKA

Nedžad Ibrišimović

(Sarajevo, 1940)

Romansijer, pripovjedač, pjesnik, dramatičar, skulptor. Završio filozofski fakultet u Sarajevu. Ibrišimović javio se u bosanskohercegovačkom književnom životu polovicom šezdesetih godina prošloga stoljeća, u kojima je došlo do strukturalno važnih promjena na gotovo svim područjima umjetničkoga stvaranja, osobito u književnosti. Te su promjene obilježene napuštanjem socrealističkih i uopće tradicionalističkih poetika, te usvajanjem modernih postupaka i mnogo slobodnijim otvaranjem prema tokovima suvremene književnosti u svijetu. U takvoj klimi Ibrišimović objavljuje svoju prvu knjigu priča *Kuća zatvorenih vrata* (1964), a već slijedećom knjigom, romanom *Ugursuz* (1968), predstavlja se kao jedan od markantnih protagonista tih novih nastojanja. Sugestivan i konzistentno ostvaren književni eksperiment, u kojemu je tehnika toka svijesti prvi put u našoj književnosti upotrijebljena na tako funkcionalan i iznutra opravdan način, roman *Ugursuz* je u kritici odmah prepoznat kao prvorazredno ostvarenje. *Nakaza i vila* (1986), knjiga je kratkih priča "na narodnu", u kojoj Ibrišimović demonstrira imaginativnu bliskost, ali i kreativno poigravanje s tradicionalnim pučkim formama, te virtuozan osjećaj za jezik. Ibrišimović je objavio i romane *Karabeg* (1970, *Braća i veziri* (1989), te pripovjedačke knjige *Priče* (1971), *Živo i mrtvo* (1978), *Bog si ove hefte* (1980), *Zmaj od Bosne* (1980), *Drame* (1988), *Dva dana u Al-Akaru* (1990), *Knjiga Adema Kahrimana napisana Nedžadom Ibrišimovićem Bosancem* (1992).

BIBLIOTEKA DANI

Biblioteka DANI

Uređuje
Ivan Lovrenović

Nedžad Ibrišimović

NAKAZA I VILA

Sedamdeset sedam priča

Sarajevo 2004.

BIO JEDNOM JEDAN

Bio jedan car i bio car i ništa više.

A bila jedna ljepotica, bila lijepa, bila prelijepa i – ništa više.

A bio jedan prosjak, samo prosjak i ništa više.

A bio jedan bogat, samo bogat, i ništa više.

A bio jedan pehlivan, bio samo pehlivan.

A bio jedan darovit da darovitiji ne može biti, darovit i ništa više.

A bio jedan mudrac, bio samo mudar.

A bio jedan sažaljiv.

A bio jedan duševan.

A bio jedan samo jak, samo jak i ništa više.

A bio jedan za džabe.

A bio jedan onako.

I bio jedan.

* * *

Onog cara skinulo s prijestolja.

Ona ljepotica ostarjela.

Onaj prosjak ostao prosjak.

Onom bogatašu sve bogatstvo pusto ostalo.

Onaj pehlivan pao sa žice.

Onaj daroviti ništa nije napravio.

Onaj mudrac svakoga savjetovao samo sebe nije mogao da nasavjetuje.

Onaj sažaljivi plakô.

Onaj duševni duševno obolio.

Onom jakom se tobože divili.

Onaj što je bio za džabe i umro je za džabe.
Onaj što je bio onako, mogô je i da ne bude.
Onaj što je bio, bio je, ali nije ostao.

* * *

A bio jedan pošten, samo mu bilo dosadno.

A bio jedan pokvaren i nije mu bilo dosadno, stalno strahovao da ga ne uhvate.

A bio jedan u zatvoru. Puste ga, a on malo-malo, pa opet u zatvor.

A bio jedan otišao u tuđu zemlju i za njega se više nikad ništa nije čulo. Njegovi misle da je živ.

A bila jedna samo iz bardaka vodu pila.

A bio jedan pa bi šta god bi kome šta dobra učinio gledao bi da ga makar malo ponizi.

A bio jedan pa učinio nešto što je bolje i ne kazivati, nešto od čega se čovjek prosto skameni.

A bio jedan malo na svoju ruku, ali dobar.

A bila jedna starica, nikli joj treći zubi, samo sitni i oštri.

A bio jedan čija je mati vile viđala.

A bio je u Žepču, prije, Zeleni Čovjek koji je živio u vodi.

A bio jednom jedan čovjek jako bolestan, našao neki korijen u svojoj avliji i sutradan odmah ozdravio. Eno ga i sada hoda.

A bio jedan pametan pa umro.

A bio jedan onako.

I bio još jedan.

* * *

A bio jedan nikad ženu u usta nije poljubio, jest' drugdje, ali u usta nije.

Bio jedan volio pse, a mrzio ljude.

Bio jedan pa nije volio da gleda da mu žena po

kući radi, nego žena poradi dok njega nema, a onda sjedi i ne miči.

A bio jedan svega ga bilo stid; drugi go, a njega stid; jeo krišom.

Bila jedna svemu se čudila; jutrom ustani pa reci: "Ah, vidi mene, ja ustala!" Druge žene je od toga odvraćale.

Bio jedan sve mu moralo biti zatvoreno, zaklopljeno, zaključano i zavezano: nikako nije mogao da gleda ništa otvoreno, nepoklopljeno, otključano i odvezano.

A bio jedan volio kape.

A bio jedan svakome u oči gledao.

A bila jedna sve otirala i sa sebe i sa drugih i kod sebe i kod drugih.

A bio jedan policajac, koga god uhvati, on ga pusti; najposlije službu izgubio.

Bio jedan muhanat, šta god bi mu ko reci, a on veli: "Nije tako!"

Možda je i u pravu.

Bio jedan omrzlo mu govoriti.

Bila jedna djevojka pa mrzila momka kad je pored nje, a voljela ga kad nije pored nje.

A bila jedna pa joj bilo dosadno s mužem, a bilo joj dosadno i bez muža. A možda je to jedna te ista.

A bila jedna pa se zaljubila u nekakvog i mada je on nekud otišao, ona nikako da ga zaboravi. I kad se za drugog udala, neprekidno je na onoga mislila. Gotovo da nije ni krila.

A bilo jedno dijete godinu dana samo mušmule jelo.

Bio jedan prosjak kusur vraćao. Neko mu da dinar, on mu vrati polić, i sve tako.

A bio jedan dobar čovjek, svak' mu se živ čudio.

I bio još jedan.

BOJA HRĐE

Imali muž i žena sina jedinjka i čuvali ga kao oko u glavi, sve dok im on jednoga dana ovako ne reče:

– Draga mati i dragi babo, eto, otkako znam za sebe, vi me nigdje sama ne puštate, a ja sam baš to danas poželio. Koliko god da vi volite mene, vjerujte da i ja volim vas, ali pustite me da dan provedem sam i onako kako to ja hoću.

Na to mati zaplaka, a otac zagalami, ali sin čvrsto osta pri svojoj te mu najposlije moradoše na volju učiniti. Otac mu dade dukat da mu se nađe, a mati mu pogaču zamijesi, pa mu je još vruću turi pod pazuho.

Granulo jutro da ne može ljepše, te ti momak veselo krene niz sokak, ali samo što je malo zamakao, a on ugleda nesretnika kome je sve naopako išlo, tako da najposlije i ono što je mogao na dobro okrenuti više nije htio na dobro okretati. Kako se pogledaše tako se trgoše, jer sretan ugleda nesretna, a nesretan sretna. Nesretni odmah pristade uz momka te mu svim svojim čemerom stade dušu posipati kao da ga odavno zna sve dok i posljednju radost u momku ne ubi i tek onda ode od njega zadovoljan.

Naišla tuda dva drugara, pa kad vidjela momka gdje plače, stala da ga razgovore, a on to objeručke prihvati.

– Vi ste moji najbolji drugari i nema stvari koju ne bih za vas učinio – reče mladić. – Evo vam pogača koju mi je mati ispekla, evo vam para koju mi je babo dao.

A ona dvojica otpovrnuše:

– Nećemo mi tvoje pogače, ni tvojih para, nego mi hoćemo da vidimo jesi li ti nama tako dobar drug kao što smo mi tebi – te mu stanu naređivati: de učini ovo, de učini ono...

Momak ih u svemu rado posluša ali ga na kraju velika muka u prsima ustavi i on stane a onda ga i ova dvojica bez pozdrava ostaviše.

Uto bilo podne, te ti momak izvadi pogaču iz njedara i stane jesti. Vide to glanćeri, pa mu pogaču pojedu. Momak gladan ode u polje. Kad tamo, a u polju djevojka odbjegla od kuće, pa kad spazila pristala momka, uzme ga i ondje u debelu hladu i visokoj travi – obljubi.

Zatekne ih njezin otac, pa ih oboje potjera svojoj kući. A ono, ti bili druge vjere. Kud će, šta će, nagnaju momka da promijeni vjeru i uzme djevojku. Momak promijeni vjeru da uzme djevojku, a ona bila nekakva, pa sad ne htjedne.

Uto već pala noć i momak poteci ocu i materi, ali ga na putu napadnu razbojnici, pretuku ga i otmu mu dukat. Napola mrtav se do kuće dovuče.

O tome šta je dalje bilo ne treba ni prosuđivati, pa se ovdje ova priča ovako okončava, a šta bi taj momak izgubio za dva dana kada je za jedan dan izgubio toliko o tome neka svako sam slobodno nagađa.

ZALOG ZLATNA ZMIJA

Bio jednom jedan čovjek, pa imao prekrasnu kćer za udaju. Ali kad god bi ko upitao: koga najviše voli, on bi odgovarao da najviše voli jedan truho panj u svojoj avliji.

Jedne se noći neki prikradu, pa panj izvale, kad tamo a pod panjem zlatno leglo i u leglu devet zlatnih zmija. Zmije namah skoče, pa sve one ljude u kolo za noge i za ruke svežu.

Domaćin priždije baklju, pa onako samo u košulji izađe da vidi ko se to u gluho doba noći po njegovoj avliji dernja i zapomaže. I samo što se pomolio, a zmije zapiskaše:

Otrovni nam zubi
Dugi kao šila
Ovdje vila bila
A sad se izgubi.

Kad domaćin razabra šta se zbilo, zviznu što je jače mogao, a sve se one zmije jedna za drugom vinuše, obmotaše se oko baklje i očas izgorješe. Samo svakoj zlatna košuljica spade zemlji na gomilu.

Ha strah minu one ljude što su panj izvalili, oni prvo ono zlato iz zmijskog gnijezda u njedra potrpaše koliko je koji mogao da ugrabi, a onda padoše domaćinu pod noge da i one košuljice među se razdijele.

Kad se blaga domogoše i malo odahnuše, nađe se jedan, pa će ovako:

– Domaćine, na nas se ti ne ljuti! Ovo je takvo čudo da ga niko ne pamti, a ovo blago takvo da ono ne može biti samo tvoje, pa taman da ti je onaj panj na čelu niko!

A domaćin će ovako reći:

– Nije meni do toga blaga, nego ste vi mene sakatim učinili!

Pa odiže ruke, a ono na rukama devet prsta nema. Svaka zmija po prst odnijela!

Čovjek koji se već bio glasnuo, opet će ovako:

– Ti, ako možeš, halali, a mi ti pomoći ne možemo!

A domaćin reče:

– Ama nije meni što ste me sakatim učinili, nego što ste mi krasnu kćer u rugobu pretvorili.

Kad to reče, zovnu kćer, a ona izađe, samo što je sada sva bila rugobna.

Kad i to oni ljudi vidješe, utekoše, a domaćin sjede na onaj panj i osta na njemu svu noć. Ne usta s njega ni sutra, ni prekosutra, nego osta na njemu sve dotle dok se i sam nije u panj pretvorio.

GAVRAN

Bio nekad davno u Počitelju mlad gazija. Čuli za njega na Bosforu, pa ga zovnu da im tamo služi, ali on ne htjedne. Onda ga skole, pa silom htjedoše ono što milom ne mogahu, a on viknu iza glasa da bi više volio biti vrana na Počitelju nego dizdar na Bosforu. Kako to reče, u gavrana se pretvori, namah krila dobije, pa prhne nebu pod oblake. Letio tako, letio, kad tamo negdje na nebu sedam vila kolo igra. On među njih, pa zakriješta:

Ruku nemam sablju da pripašem
Nogu nemam konja da zajašem

A vile zapjevaše:

Idi kući Počitelju
Od sto kuća među zidinama
Ti po jednu djevu uzmi
Kol'ko kuća tol'ko djevojaka.

Kad je gavran doletio Počitelju, stane brojati kuće i avlije, pa nabroja sedam stotina kuća i avlija. Onda sleti majci na ramena:

Ne plaši se moja stara majko
To ti sinak na ramenu stoji
Nego zađi u mahale s babom
Pa mi prosi sedam djevojaka
Od sto kuća jednu mi dovedi
Ne bi l' sablju opet pripasao
I dorata svoga zajahao.

Sve djevojke bijahu toliko lijepe da je za njima i kamenje uzdisalo; gavran se opet u čovjeka prometnu, a kako se prometnu, sva se ognjišta u Počitelju pogasiše.

Narod siđe s Počitelja Neretvi, pa što konjima, što lađama ode moru, samo je vrh kule sedam žena dvorilo Gavran-kapetana.

SIJELO MUDRACA

Nađu ti se jednom neki, pa stanu govoriti o tome koje su ljudske osobine ponajbolje.

Prvi reče da je najveća ljudska osobina hrabrost, ali, reče, ničim se hrabrost ne da opisati i jedino što se uz hrabrost može reći i dodati jest to da hrabre sreća prati.

Te ti taj stane hrabrost uzdizati što je god mogao i znao bolje i više.

Drugi, opet, reče da je najbolja ljudska osobina biti dobar. Da se samo dobrim zlo može pobijediti.

Te dobro uzdigne do neba, a da je mogao, i više bi.

Treći reče da je najbolja ljudska osobina težnja za ljepotom, da je ljepota nešto ama-ha, i da će svi ljudi, kad-tad, pred ljepotom, što od svoje volje, što onako – nikom poniknuti.

Te ti taj stane ljepotu u visine uzdizati. Uzdizô, uzdizô, pa stao.

Četvrti reče da je najbolja ljudska osobina prijateljstvo, a peti reče da nije prijateljstvo nego drugarstvo.

Šesti, opet, reče da je najbolja i najpoželjnija ljudska osobina junaštvo, pa stane kititi priče o junacima i junačkim djelima da ga je milina bilo slušati.

Sedmi reče da je najbolja ljudska osobina darežljivost.

Osmi da je to poštenje.

Deveti da je to ljubav. Da je ljubav nenadmašna ljudska vrlina koju pjesnici svih naroda hvale od davnina i da će je hvaliti dok je svijeta i vijeka. Jer

ljubav prožima sve, i bilje i životinje i sav ljudski rod.

Deseti reče da je za njega domoljublje najbolja čovjekova osobina. I njega je bilo milina slušati.

Jedanaesti, opet, poteže čast i ponos, pa to dvoje stane u zvijezde okivati, mnogi mu riječju priskočiše u pomoć.

Dvanaesti reče da sve pomenute osobine zaslužuju svaku hvalu i podršku, ali da je za njega najvrijednija ljudska osobina – vedra narav.

A trinaesti među njima bio nekakav dedo, te on reče da je za njega najvrijednija ljudska osobina – skromnost.

– Šta bi to kô bila skromnost? – upitaše ga, a dedo tiho otpovrnu:

– Skromnost je znati gdje ti je mjesto, jer jedan pored drugog mogu stajati i car i prosjak, pa da ih obojicu resi ista ta vrlina.

Ali se s dedom niko nije mogao složiti te nastane takva graja da su i sijelo morali obataliti.

TRI DUKATA S HALALOM

Bio jedan momak pa se oženio, ali odmah morao da ode u pečalbu. Otišao daleko od kuće da služi kod jednog gazde i služio ga dvadeset godina. Kad je prošlo dvadeset godina, zatraži on svoju plaću, a gazda ga upita:

– Hoćeš li tri dukata s halalom, ili ćeš tri kese dukata s haramom?

Čovjek se mislio, mislio, pa najposlije reče:

– Daj mi tri dukata s halalom.

Gazda mu dadne.

Pođe čovjek pa ga na putu noć zatekne i on u jednu kuću kraj puta da zanoći. Uđe, nazove selam, a domaćin otpovrne da je kod njega noćenje dukat. Kud će, šta će, čovjek dadne dukat. A tu, u toj kući, kraj ognjišta čučao jedan starac.

– E, vidiš li onog starca? – upita domaćin – i njegova ti je jedna riječ dukat!

"Jedna – pa dukat!", čudio se čovjek tome, pa najposlije nije mogao da odoli, priđe onom starcu, dadne mu dukat, a starac uzme dukat, pa ovako reče:

– Ne idi, sinko, tamo kud ne možeš!

Začudi se čovjek da ta vrijedi dukat, pa trgne još i onaj posljednji što mu je ostao i dadne ga starcu, a starac opet uzme dukat, pa ovako reče:

– Kad šta naumiš da činiš, neka prenoći!

Kad sutra dan svanuo, krene čovjek dalje, bez paredinara i naiđe na jednu rijeku. Taman da zagazi, kad se sjeti šta mu je starac rekao: "Ne idi, sinko, tamo kud ne možeš". A uto naiđe nekakav gizdelin-gazija na vrancu.

– Šta ti tu radiš? – upita, a čovjek mu reče:

– Evo tražim gaz da rijeku pređem.

– Ih, kakav gaz – podsmjehnu se gazija – vidi mene! Pa ni pet – ni šest, natjera konja u vodu. A samo što zašli, matica ih ponese, vir zanese i dok si trepnô, gazija potonu, a konj nekako ispliva. A na konju imaš šta vidjeti, pune bisage zlata i dukata. Čovjek lijepo zajaše konja, pa kući.

Ali ne htjedne odmah u kuću, nego stane pod prozor, kad ima šta i vidjeti, njegova žena nekakva momka miluje po glavi. On za kuburu iza pasa da ih oboje pogubi, ali se sjeti šta mu je onaj starac rekao: "Kad šta naumiš da učiniš, neka prenoći." Pa trgne komšiji, kaže mu se koji je i šta je vidio, a komšija mu rekne da je onaj momak što ga njegova žena po glavi miluje njegov rođeni sin.

Te ti sutradan tu bude veliko slavlje i veselje, a taj čovjek i ta žena i taj njihov sin dobro su i sretno živjeli do kraja života i što jest-jest, često su pominjali ona tri dukata s halalom.

VILA I NEŽENJA

Bio jednom jedan postariji momak, nikako da se oženi. Koja god – nijedna nije za njega. Sve je on imao što živ čovjek treba da ima, i preko toga, ali svakoj curi mahanu nalazio.

Gledala to vila, pa joj se nešto ražalilo. Opremi ti se ona kô kakva cura, pa siđe tu, u tu kasabu u kojoj je bio taj momak i pokaže mu se.

Njemu ona odmah zapne za oko, pa ti rekne svojima da bi tu, baš tu curu, oženio. Oni njegovi se tome većma obraduju, pa odmah odu da je traže i prose, a vila se pokaže kô sirota bez oca i majke i igdje ikog svog, baš onako kako je onom momku odgovaralo. I još rekne da se zove tako i tako, te mu i tim ugodi.

Isprose je, to svadbu uzdurisali vanjtakvu, a kad je mladoženja sutradan izašao pred kuću, vila za to malo vremena svu kuću pospremila i još mu čorbu, upravo onakvu kakvu on voli, skuhala za doručak.

I sve tako.

On i ne zazine da nešto izvoli, a ona mu to stvori. Najposlije od ljepote i bonluka i svega potaman, taj čovjek, gluho i daleko bilo, pameću poremetio, pa je onako rahat od pameti tumarao po svijetu.

A vila kako došla tako i otišla.

SVI POMRLI

Bio čovjek u godinama pa umro. Kad je to vidjela njegova žena i njoj srce prepuklo, pa i ona umrla. Imali oni udatu kćerku, onako polijepu, ali rovita zdravlja, pa kad čula, pala ondje gdje se zatekla i odmah dušu ispustila. Otac te kćeri i otac njenoga muža, opet, drugovali od malih nogu. To bilo kô u zoru, a oko podne, samo što sjeli za sofru, ovome kašika ispala iz ruke te i on izdahnuo. Ovome što je umro potonji kuća bila ovamo, malo naniže, a njegovom starijem sinu, što je bio oženjen i što mu je žena umrla, kuća bila gore, poviše, u brdu, te mu starica-mati poteci uzbrdo, ali na po puta srce je izdade te i ona ondje umrije. Oni ljudi što su se tu zatekli odnesu je sinu na kapiju, a ovaj, kad to vidje, ni pet-ni šest, zađe mlađem bratu u kuću, a ovaj se začudi, jer su poodavno bili u zavadi i jedan drugome nisu dohodili. Rekne brat bratu da su im, eto, umrli i otac i mati, a njemu opet punac, punica i žena, a mlađi misleći da se ovaj šegači, potegne sjekiru, te mu stariji brat trgne nazad, oklizne se, padne glavom na kamen i na mjestu ostane mrtav. Kad mladić to vidje, odmah onom sjekirom sam sebi glavu raspoluti. Tetka ove dvojice, sestra im materina, onako malo kô i na živcima bolesna, ali jako fina, htjedne vene prerezati, ali ne mogne, nego uzme litar esencije i to popije i dok su oni neki došli da je nose, ona već umrla. U tom istom mjestu bio jedan zaljubljen u nju, i to dobro, ali ga ona nije htjela. Jedno deset godina ga odbijala. Najposlije mu se, tobože, obećala ako kupi ne znam ti ja neko imanje

što ovaj nikako nije mogao. Samo da ga odbije. Ali, ili iz ljubavi, ili iz inata, tek ovaj dvanaest godina bude negdje i donese mnogo, a nagovori i jednog ortaka da se uortače i još mu je malo falilo da kupi to što je naumio kad se ova otrovala. Neki njegovi prijatelji, znajući to, poteci da mu se nađu, ali kad on ču šta se zbilo, potegne na njih lovačku pušku i sve ih otjera. Uto, onaj ortak dođe da ga moli i preklinje, a kad to nije pomoglo stane vikati i prijetiti i pušku mu iz ruku otimati. Puška opali i smrtno rani obojicu.

Tako sutradan oni mještani jedanaest mrtvih ponesu na groblje.

Kako je svu noć lila jaka kiša, malo ih izađe na dženazu, a i to malo se podavi i izgine jer je pukla brana na jezeru gore poviše njihova sela, te voda sve mezarove odnese i isprevrta.

VO U MEJTEFU

Išla djeca u mejtef, samo im hodža bio strog.

Dogovore se onda da ga ubiju i već utanačili i kako će, kad li ti se javi jedan između njih i ovako reče:

– Koja fajda ako ga i ubijemo, dovešće nam drugog možda još i goreg. Nego da mi ubijemo *elif*.

I taman bili u toj, kad li ti u mejtef uđe vo, oteo se s priuze. Za njim taj čiji je vo, pa ga odmah potjera na pijacu.

– Kud ćeš s volom na pijacu, čime ćeš orati? – stali ga pitati, a on veli:

– Je li vo jednom ušao u mejtef, on u jaram više neće nikako!

VOLJELO SE DVOJE MLADIH

Zaljubi se jedan u jednu pa počne s njom očijukati, a malo-pomalo i sastajati. Dočuo to njegov otac pa ga na lijep način stane odvraćati, te nemoj, te ovakva je, te onakva je, te ovo, te ono, ali sin ni da čuje. Najposlije zovne otac sina na stranu pa mu šapne da mu je ta u koju se zaljubio, zapravo, sestra. Tako ih rastavi.

Kad, nije prošlo mnogo vremena, a i mati zovne sina na stranu pa mu šapne:

– Slobodno se ti, sine, s onom vodaj, ja ti jesam mati, ali ti babo nije babo!

CARSKA SLIKA

Bio jednom jedan car, ali ćorav u lijevo oko. Ali ne samo da je bio ćorav u lijevo oko, nego mu i desna ruka bila kraća. Ali ne samo da je bio ćorav i ne samo da mu je desna ruka bila kraća, nego je uz to bio i ćopav.

Zovne on dvorskog slikara da ga cijelog naslika, portret da mu načini, potomstvu spomen da ostavi i ovako mu rekne:

– Naslikaj me tačno onakvog kakav sam.

Kud će, šta će, slikar naslika cara tačno onako kakav je: ćoravog, ćopavog i sakatog, ali kad je car sliku vidio, jako se razbjesnio i naredio da toga slikara pogube a sliku unište.

Zovne car drugoga slikara pa mu isto kaže, a ovaj slikar, glavu da sačuva, sve caru lijepo naslika: i oči, i ruke, i noge. Ali kad je car sliku vidio, razbjesnio se jošte i više nego prvi put, te naredi da i ovog slikara pogube, a sliku unište.

Onda car zovne trećeg slikara pa mu sve to isto veli i naredi, a kad je i ovaj sliku zgotovio, car slikara u oba obraza izljubi i bogato ga nagradi.

A ovaj slikar ovako cara naslikao: kao kleči car pa se i ne vidi da je hrom, onom desnom rukom ramenu pritegao kunduk puške pa se i ne vidi da mu je kraća, a ono lijevo oko stisnuo, kô đoja – nišani.

AKREP

Došao jedan akrep u Bosnu, pa popolegô na neke njive. A to bio ženski akrep, tražio mjesto da položi jaje. Kod njih su jaja pirgava, a legu ih jednom u sedamdeset godina i to ponajčešće u procijepu kakve napukle stijene.

Oni koji su odmah došli da vide nisu ni znali da je to ženski akrep, niti da nosi to jaje; dabome da mu pod rep nisu mogli zavirivati. A onako, na oči, akrepi se i ne razlikuju.

Međutim, glas o tome puče dok dlanom od dlan.

Trezveniji namah rekoše da akrepa nema, niti da ih može biti, a oni koji su akrepa vidjeli kleli su se da su ga vidjeli i pri tom odjeću sa sebe od zora kidali i kape bacali u prašinu i bijesno ih nogama gazili, dokazujući.

Mnogi se oko toga akrepa zavadiše. Oni koji su govorili da akrepa nema nego da je to izmišljotina i laž nisu htjeli ni da idu da ga vide, te su onima koji su ga vidjeli govorili da su mahniti, što je uvrjedljivo, pa bio akrep popolegô, ili ne bio akrep popolegô. Mnoga se i prijateljstva razvrgoše. Neki koji su otišli da vide akrepa rekoše poslije da im se samo pričinilo.

A neki se, opet, zaista svojim očima uvjeriše.

Kako pak akrepi ne padaju baš svaki dan s neba, to se samo o tome govorilo i ni o čemu drugome.

A među onima koji su vidjeli akrepa bilo je i ološa, a bilo je i dobrih ljudi.

Tako se svijet podijelio i povazdan oko toga

prepirao, sve dok oni seljaci, na čije je njive akrep polegô, ne odoše valiji da se žale i pomoć išću.

– Takva i takva stvar – rekoše. – Mi smo seljaci, neuki, i mi ne znamo ima li toga akrepa ili nema, niti nas je za to briga, nego ti digni vojsku pa ga otjeraj, jer nama je došlo vrijeme oranju.

Valija diže do jedno tri hiljade vojnika i povuče do osam topova.

Kad došli do akrepa, okruže ga sa sve četiri strane i taman da na nj udare, a akrep se odiže i pobježe. Za njim osta ono jaje.

Jaje ko jaje, nije ga bilo teško topom razbiti, te ga razbiju i nađubre njive, a od njegove ljuske, ti ljudi tamo, podugo su, zatim, dobra šila, češljeve i kanije pravili.

GLAVOBOLNIK

Bio jednom u jednoj kasabi nekakav čovjek, pa ga glava zaboljela.

Čim je za to čuo njegov susjed, odmah ustane da ga obiđe, a usput prvom na koga je naišao rekne da ide tu i tu i da je toga i toga glava zaboljela.

Ovaj potonji ode kući, pa javi ženi, a žena zovne konu pa joj saopšti da je onoga, gore, uvrh čaršije, glava zaboljela, te ti one brže-bolje pođu da ga obiđu.

Kad sretoše neke, a ovi ih upitaše kuda će, a one uglas odgovore tako i tako, pa i ovi pođoše. Kad došli tamo, tome glavobolniku, a ono puna kuća i muška i ženska, i stara i mlada.

Čovjek koga je glava zaboljela narezao prijesna krompira pa to privio na čelo. Čas sjedne, čas ustane, kako mu kad naumpadne. Kada ga ko šta upita, jal odgovori, jal ne odgovori.

Ali ne prođe dosta vremena, a sva se ta kasaba iskupi, pa koji ne mogahu da uđu, pričekaše u avliji, a neki, bogme, i pred avlijom. A čim i posljednji čovjek iz te, kasaba li je, selo li je, dođe, istom ti onaj skide povoj s glave, pa ovako reče:

– Ljudi, glava me više ne boli!

Kako to reče, sav se onaj narod raziđe i svako ode za svojim poslom.

PRAVEDAN CAR

Bio jednom davno nekakav car toliko pravedan da nije htio ni zalogaj u usta staviti, sve dok mu njegove hitre glasonoše ne dojave da je i posljednji siromah u njegovom carstvu netom objedovao. Tako o doručku, tako o ručku, a tako i o večeri.

Kad je podizao kakav hair: česmu, ćupriju, ili han, ili štogod drugo, prvo bi pitao ima li ko kakav prigovor.

A kad bi kakva krivca zatvori, uvijek bi ga pusti.

Jednom on nadigne golemu vojsku da ide u rat, kad mu bahnuše pod šator i javiše da su našli jednog nezadovoljnika, te ti car svu onu vojsku vrati, a onome svome neprijatelj-caru javi da malo pričeka i da se taj dan neće biti dok ne vidi zašto mu je jedan čovjek u zemji nezadovoljan.

Dovedu toga nekakva, budibogsnama, čovjeka, a car ga upita:

– Jesi li ti taj nezadovoljnik?

A ovaj mu odgovori:

– Jesam, ja sam taj.

– A zašto si ti jedini u cijelom mom carstvu nezadovoljan? – upitaće car.

A onaj odgovori ovako:

– Ne znam ni ja sam.

Na to car zovne svoju svitu i svoje mudrace da se s ovim razgovore ne bi li ga kako odobrovoljili, a i svakakve mu darove ponudi; i u harem ga carski pripusti da uzme za se kakvu carsku ljepoticu za ženu, te ti se ovaj do nekoga vremena postidi od svega što mu je car

ponudio i najposlije rekne da je i on sada zadovoljan.

Car opet podigne onu svoju vojsku i taman je vojska, sva horna za borbu, izašla, kad evo ti opet glasonoša caru pod šatore da mu jave kako su našli još jednog da je nezadovoljan.

– Dovedite ga! – reče car.

Kad toga dovedoše on reče:

– Ja sam, čestiti naš care, nezadovoljan zato što su svi zadovoljni!

A car se lupi po čelu pa ovako progovori:

– E, tu sam te čekô!

Te ga posadi sebi za vezira pa i toga nekako odobrovolji.

ZMAJEV OBJED

Bio jednom u Bosni jedan zmaj, ali letao svijetom uzduž i poprijeko. Kad je prvi put prhnuo, tri godine nije dolazio. Tek četvrte godine snage mu ponestalo, pa se vratio da se zavičajnom snagom zadoji.

A bio golem. Sama krila, kad ih razvije, ko zna koliko metara išla u širinu. Medvjed-kruškar u njegovim kandžama je izgledao kao miš u sovinim, ili zec u orlovim.

Ha je sletio, prvo mu je bilo da svu travu u polju popase, baš kô kakav vo, a onda je i dva mosta zubima pregrizao da bi nesmetano mogao vode iz Drine da se napije.

Potom je sav narod zazvao da žive žrtve preda nj izvedu.

Najprije mu izvedoše osam kukavica, trinaest izdajica i dva doušnika.

Zmaj ih pojede.

Onda mu dovedoše buljuk krada i potkradala.

Zmaj ih pojede.

Onda mu dovedoše tri neradnika, tri prenemagala, tri zabušanta i dvije minderpuze.

Zmaj ih pojede.

Onda mu dovedoše devet stotina ljudi koji porekoše što rekoše. Tu je zmaj od desetorice jedan zalogaj pravio, ali se je morao jakim vinom zalijevati.

Onda mu dovedoše šest uobraženih, sve jedan nalik na drugoga, iako su bili od pet vjera i iz četiri kraja.

Zmaj ih pojede.

– Ima li još? – zagrmi a kad ču da nema, odiže se od zemlje i nestade u oblacima.

PRIČA O JEDNOJ ŽENI

Bila jednom, u Bosni, jedna žena sve joj se mililo: kiša pada, njoj drago, sunce sija, njoj drago; a bila, onako, zdrava i poštena. Druge žene kako koja, a ta tako!

Noću snivala snove i lijepe i tajnovite, a danju, ako bi joj kogod šta ružno reci, ona se samo začudi; ako bi joj neko nešto ukradi, ona se opet samo začudi; ako bi joj kogod kakvu nepravdu nanio, i tada bi se ona, ta žena, samo čudila, a onda opet radovala što je živa i zdrava.

A vrzmao se oko nje jedan hrmpalija i povazdan smišljao kako bi se s tom ženom oženio. Najposlije i to bi, oni se uzmu, kad tamo, a taj hrmpalija iskopao u zemlju rupu, ozgo je pokrio, pa u tu rupu ženu doveo.

– Što me, bolan, ovdje dovede? – pita ga žena – zar ti nemaš kuće?

A on veli:

– Šuti, ne pričaj, to ti je kuća!

A tu, u toj rupi, gola zemlja i pomrčina, a od namještaja samo komad svijeće, a i tu svijeću hrmpalija u džepu čuva. Kad hoće u jamu da siđe, on svijeću priždije, a kad hoće iz jame da iziđe, on je utrne.

Čučala žena u toj jami, čučala, pa joj dojadilo, digla ruke i zapomagala:

– Ljudi!... Srce mi zebe!...

Čuli to ljudi, pa poteci jami da je izbave. Uto i hrmpalija odnekud doletio:

– To mi je žena! – stao da viče i da se izdire.

Prolazio tuda paša, vraćao se iz lova, pa kad je

razabrao o čemu je riječ, gurne hrmpaliju u jamu, a ženu sebi u dvore povede da sa njom živi i da mu ona dvore otire.

Ženi drago što živi, nije joj ni prestajalo biti drago, a na onu jamu i na onog hrmpaliju namah zaboravila kao da ih nikad nije ni bilo. Kad sutra ustala da obriše dvore, a ono dvori mokri i krvavi. Trala, trala, ali nikako da ih otare.

A nađe se tu jedan, ni lijep ni ružan, ni mlad ni star, ni bogat ni siromašan, ali o sebi-pri sebi, pa ti ženu za ruku, a ona hajd' za njim, ostavi pašine dvore.

I opet se ta žena, vesela joj majka, radovala.

Kad došao vakat da se mre, umrla kô da je zaspala i ljudi je ukopali. I taman je ukopali, kad iz mezara njene kose iznikoše. Ljudi za lopate, pa te kose u mezar, ali se one nikako nisu dale ponovo zemljom zatrpati. Najposlije digli ruke pa se razišli.

MOMAK I DJEVOJKA

Bila jednom jedna djevojka, pa se zagledala u momka. Kako se zagledala, tako mu se i predala. Momak da je obujmi, ona mu pusti. Momak da je poljubi, ona mu pusti. Momak da je povali, ona mu pusti. Radio od nje šta je htio.

Kad mu je dojadila, ode on u drugo mjesto, a ona za njim. Kojeg je god čovjeka putem srela, pala bi mu u zagrljaj i pitala:

– Jesi li vidio onog mog?

– Kojeg tvog?

– Toga i toga.

Išla tako od ruke do ruke, nije, jadna, ni znala šta radi. Što jest, jest.

Tijelo je ona imala ko saliveno, kosu tamnu i na velne, oči grahoraste, a usta ko usta; nos običan, ali se ne da opisati, jer je imao kvrgu, a kad se kaže da je imao kvrgu, kvrga ispadne golema, što nije tačno; obrve je čupala da ih dotjera onako kako se to njoj sviđa. Sve u svemu, lice joj nije bilo ružno ni izdaleka, a ni izbliza. Onom momku se sprva jako dopala, ali kada mu je dojadila, više u nju nije mogao ni da gleda. On, pak, bio je drugačiji: nos orlovski, oči konjske, a vrat kao u bika.

Kad je prošlo dosta vremena, oni se opet sretnu.

– Jesi li to ti?

– Jesam.

– Gdje si bio?

– Tu i tu. A gdje si ti bila?

– Išla za tobom.

– Zašto si išla za mnom?

– Da te nađem.

– Pa, jesi li me našla?

– Jesam, ali se sada sama sebi čudim što sam te tražila!

Kako to reče, okrenu se i ode, a on za njom.

Otada je ona od njega radila šta god je htjela.

ČUDOTVORNA KOST

Bio jednom jedan čovjek dibidus nesretan. Nije bio nesretan zbog ovog ili zbog onog, nego onako, ni sam nije znao zbog čega.

Jednom zađe u šumu da nakupi suharaka, kad čuje – neko cvili i zapomaže. Priđe, kad nekakav šaren čovječuljak se zapleo.

– Oslobodi me, ispuniću ti svaku želju – veli čovječuljak.

Čovjek ga oslobodi, a čovječuljak odhukne pa rekne:

– E, šta želiš?

– Ma, ništa – odgovori čovjek.

– Ma, reci – zakriješta čovječuljak – dok se nisam predomislio.

– Pa, da ne budem nesretan! – reče čovjek.

– Ih – reče čovječuljak. – A kako?

– Pa, eto kad bi moglo biti da me nema, ili da kakogod pobjegnem od svoje nesreće.

– Da te nema nikako, to niti hoću, niti mogu, niti smijem, a da sasvim pobjegneš, ne može ni to, kud ćeš, ali bi moglo da te nekad ima, a nekad nema, a moglo bi i da letaš. Hoćeš li?

– Pa daj da probam – reče čovjek.

– Najprije ćeš uzeti ovo jaje i četrdeset dana ga držati pod pazuhom, a lakat namazati medom, jodom i izmetom. Kad prođe četrdeset dana, uzmi jaje pa ga razbij. U njemu ćeš naći kost. Jednom je lizneš i ti si nevidljiv, a dva puta je lizneš i – dobićeš krila.

Čovječuljak to reče pa nestade, a onaj uradi sve onako kako mu je kazivao. A tako i bi.

Lizne on jednom onu koščicu kad – nevidljiv. Nevidljiv i on i sve na njemu. Lizne dva puta, košulja mu na leđima popuca – krila nikla!

Malo zamahne, odmah poleti.

– E, baš je ovo dobro – reče.

Letao tako nevidljiv malo ponad čaršije, pa mu padne na pamet da se pokaže. Lizne onu kost, a svi ga ugledaše. Stali, očima ne vjeruju, nastao metež, neki ga prepoznali.

– Sleti ovamo! – viču.

Jedan se sasvim izbezumio, pa pušku potegao i, dok ga urazumiše, puška opali; umalo ga ne pogodi. Čovjek sleti, pa im sve kaže i pokaže. Pročulo se, narod pohrlio. Mnogi otišli u šumu da traže čovječuljka. Helem, pravo čudo! Onaj čovjek jedno vrijeme malo kô i zaboravio da je nesretan, ali najzad mu sve to dojadilo.

– Hem sam nesretan, hem od sebe cirkus pravim – reče, pa naočigled svih baci onu kost od sebe i više je ne htjedne uzeti.

Stali ljudi da ližu onu kost, ali niko nevidljiv nije postao, niti su kome krila nikla.

A onaj živio onako i dalje...

BOSANAC, MAKEDONAC I SLOVENAC

Nađu se jednom Bosanac, Makedonac i Slovenac pa put pod noge.

Išli oni tako, išli, kad došli negdje, a tu nešto – ni ovo, ni ono. Gore-dolje, povuci-potegni, snađu se oni tu nekako, malo otpočinu, pa opet put pod noge.

Nije prošlo mnogo vremena, a uto će ti onaj Bosanac nešto reći onom Slovencu, a Slovenac će ti ponajprije ovome otpovrnuti, a onda će ti reći nešto onom Makedoncu, a Makedonac će ti reći nešto Bosancu, a Bosanac njemu, a potom Slovencu i sve tako, ovaj ovome, onaj onome, dok ih i noć na drumu ne zateče.

Zanoće oni, kad oko pola noći nešto, da te dragi Bog zakloni i sačuva; skoče oni na noge lagahne, pa jedan na jednu, drugi na drugu, a treći na treću stranu, tek se ujutru, kad je svanulo, ponovo nađu.

Siti se ispričaju jedan drugome. Bosanac veli te ja ovako, Makedonac te ja ovako, a Slovenac isto tako nekako, pa opet hajd' dalje.

Išli tako, išli, kad opet naiđu na nešto, zgledaju se i skamene. Bosanac trgne ovamo, Makedonac onamo, Slovenac za njima, šta će kako će, tek će ti Bosanac: braćo, takva i takva stvar, drž', ne daj, dvojica priskoče, ali podugo ostanu tu dok se nekako nisu do pola iz toga iskobeljali. Ne pušta Bosanac, ne pušta Makedonac, a ne pušta, bogme, ni Slovenac. I ko zna dokle bi oni tu ostali, da im neko – kô ni ovakav je, kô ni onakav je, ne dođe i ne priskoči u pomoć.

Kad i to bi i prođe, Bosanac reče da bi trebalo kô

nešto, ali da i kô ne bi trebalo ništa, Makedonac reče to isto samo malo drugačije, a Slovenac se sa obojicom, nakon kraćeg razmišljanja i oklijevanja u svemu sasvim lijepo saglasi, te ti oni opet put pod noge, ali sad već dobrano i ožednjeli i ogladnjeli.

Kud će, šta će, kad i opet ih odnekuda nekakva sreća posluži, pa ti nađu i ovo i ono, svega i svačega i za jelo i za pilo, te ti se oni tu dobro najedu i podnapiju, pa onda opet hajd', put pod noge.

NAOPAK ČOVJEK

Bio jednom jedan naopak čovjek; sve mu bilo naopako, ruke namjesto nogu, a noge namjesto ruku.

I hodô naopako i jeo naopako i spavao naopako, sve što drugi ljudi rade radio i on, samo, sve radio naopako.

Govorio naopako:

– Rabod nad irbod idulj!

Prvo umro, pa se rodio. Grob mu se otvorio i on izašao. Izašao star, prestar, ali kako koja godina, on sve mlađi i boljega zdravlja.

Svi za vladu i upravu – on protiv, svi protiv vlade i uprave, on za.

Ono što je trebalo štedjeti on trošio, a ono što je trebalo trošiti on štedio, ali to mu je nekako na isto izlazilo.

Prvo se od žene rastavio, pa se tek onda njome oženio. Djecu izrodio prije braka. Ali ni u tome nije bio jedini samo što je to kod njega bilo skroz naopako i nekako neprirodno i neobjašnjivo.

Ko sa njim lijepo, on mu psuje majku, ko sa njim ružno on ga miluje i ljubi, daruje i blagosilja.

– Medi – kaže – ad madorp alov.

Ali umjesto da proda vola, on ga kupi.

Pođe u štalu, a uđe u kuću. Legne da spava, a ono svu noć u postelji skače i kolo igra.

Umjesto da ustane, on legne, umjesto da legne, on ustane; umjesto da ozdravi, on se razboli...

Jednom mu kuća planula, on je stao sijenom gasiti.

Jedna se cura u Drini utopila, svi plaču, a on se smije.

Jednom ga pitali da li mu je drago što je takav naopak, a on reče:

– Dak im ej ogard, adno im ej oaž, a dak im ej oaž, adno im ej ogard!

ZLATOUSTI

Bio jednom jedan čovjek pa išao i govorio. Gdje god dođi, stani pa govori, a narod se okupi, zini, pa slušaj. A imao bradu i bio, onako, pristao čovjek...

Kad, domalo, okrene on govoriti protiv tamošnjeg vezira, sve uzbuni. Čuje za to vezir pa pošalje izaslanika da ga urazumi. Poslanik dođe i rekne mu se koji je i šta je, ko ga je poslao i zašto, a onaj mu stane lijepo govoriti, skroz ga pridobije i poslanik ostane, ne vrati se veziru; nije mu više smio na oči.

Sad vezir pošalje dvojicu, kad li ti i njih onaj obrlati i okrene protiv vezira. Čuje to vezir pa veli:

– Idem ja ...

Pa ode.

Onaj i njemu stane govoriti, samo vezir odoli, ali se na dvore vrati nujan i zabrinut. A onaj, malo-pomalo pa sve sa dvora svojom slatkorječivošću preobrati, samo vezir na dvoru ostane, a svi drugi odu. Onda navale na dvore, ali govorljivi stane, raširi ruke i rekne:

– Neka, ja ću ...

Pa ode na dvor.

Stane nešto veziru zboriti sve dok i vezira ne spopadne to da ga sluša, a oni se poraduju. Ali jest', ono što je onaj veziru govorio jedino vezir razumio, a ovi što su došli – jok! Zovnu oni još neke, kad – ni ovi ne razumiju. Neko zucne, a vezir:

– Šššššššš...! – veli

Sad se stali dijeliti, pa neki sprva stali slušati ono

što i vezir sluša a onaj što govori, a neki pronijeli glasine o tome. Napunio se dvor i muška i ženska, nastala pometnja, a vezir ustane i drekne:

– Ko neće da sluša, neka izađe!

Te ih taj dan dosta izađe, ali ih i dosta ostane. Oni što su izašli reknu:

– Vidi ti onoga, ne govori više onako kako je govorio – te navale na dvore da ih osvoje, ali unutra se odupru.

Onda onaj nekako umukne, nije više govorio, a vezir zađe po Bosni da se bije, a kad se vrati, nađe kapije dvora iznutra poduprte. Kad šta je, govorljivi se u dvoru za vezira proglasio, pa sve zapaljenu smolu i teško kamenje baca i strijele otrovne odapinje. Svu vojsku podno zidina što pobio, što rastjerao. I vezira smrtno ranio.

Na dvoru ostala sestra vezirova pa se sada govorljivi tobože njome oženi, a ona bila takva-nekakva sve mu pomalo na slamku krv pila. Smršô on i ublijedio, ne može se kazat'. Onda, kao da je pred smrt, stao se žestoko boriti i opirati, gotovo poludio. Prepala se žena, pa malo popustila, a ha je popustila, a on skoči, pa je u bračnom dušeku, noću, gluho bilo, zadavi. Niko nije znao, niko nije vidio.

Poslije je i vezirluka htio da se ratosilja, dojadio mu, šta li. Ali nije. I umro kô vezir.

Sve je to bilo tako, samo što o tome u drugim knjigama nigdje ništa nema, a nema zato što danas svako piše knjige onako kako kome na um padne.

NEMIRAN ČOVJEK

Bio jednom jedan iskren čovjek, pa ti stradaj jednom zbog svoje iskrenosti, pa ti stradaj drugi put zbog svoje iskrenosti, pa ti stradaj treći put, helem, najposlije okrene lagati.

Ali tek što je slagao, odmah ga u laži uhvate, pa ga kazne. On opet slaže, a oni ga opet uhvate. On slaže, oni ga kazne.

Mahne se i toga, te stane šutjeti. Šutio, šutio, šutio, sve dok mu jednom ne rekoše:

– A što ti samo šutiš?

A čovjek zaviče:

– Ama, šta je ovo, dobri ljudi? Kad sam iskren bio, nisam valjao, a kad sam stao lagati, još sam i gori bio, a sada mi ni šutjeti ne date!

Te ga ljudi stanu svjetovati, sve dok i on nije nekako opametnio.

Kad je opametnio, stane ti on pametovati; pa pametan danas, pa pametan sutra, pa pametan prekosutra, helem, dodije i Bogu i ljudima.

Okrene on gluposti činiti.

– Kad sam od iskrena mogao postati lažljiv, mogu, vala i od pametna postati glup!

A to bi i lakše nego što se nadao.

Udario on u gluposti, te za dan navaljaj što ni za godinu iznijeti ne može.

Uto mu i po života prođe.

Stane on ovako misliti: "Eto sam bio i onakav i ovakav, pa nije valjalo, nego da se ja kakva posla

prihvatim i štagod steknem, jer ću inače život uludo proćerdati."

Te udri radi, radi, radi, radi, ali nikako da zaradi toliko da bi bio zadovoljan. Koliko god da stekne sve mu malo. "Šta ću sad?", pomisli. "Ta, zar i tu hajra nema?"

Pa sve ono što je tekao i stekao uzme i propije. Kad je i posljednju paru potrošio, sjedne smrt da sačeka, ali smrt ga, kô za inat, stala zaobilaziti, te ti se on okani besposlice, opet se podigne, obogati, oženi, djecu izrodi i na put izvede, oboli, legne u postelju i najzad umre. A čas prije nego što će izdahnuti reče:

– E, neka sam se, vala, i ja ovoga svoga života napokon kutarisao, pa da se jednom smirim i da odahnem.

Ali, ne lezi vraže, tek što umrije, kad li ti dva meleka sletješe, pa ga ispod pazuha odigoše.

– Ti si lagao, ti si gluposti činio, ti si ovo, ti si ono – reče mu se, te mu se i džehennem odredi da se u žestokoj vatri prži.

"Eto ti ga sad", mislio je onaj čovjek u džehennemskim mukama. "Ovome nikada kraja." Te zaviče koliko je god mogao, da je sve uokolo zazvečalo.

Izvade ga iz džehennema i negdje odnesu, ali on ni tu nije mogao za stalno ostati, nego je nekakvu rupu iskopao i nekud utekao.

BABA-ROGA I BABAC

Bila jedna Baba-Roga, ali se, mahom, krila. Tek tu i tamo se pokaži, inače jok. Kad bi naiđi kakva osoba koja samu sebe u propast baca, Baba-Roga je progutaj, ali nije bila baš halapljiva.

A vrzmao se oko nje jedan Babac njena kova, pa joj se čak malo i podsmijevao što se toliko skriva i ukriva i često se drugačijom predstavlja.

Da se Bapcu osveti Baba-Roga ga nekako u dobrog čovjeka preokrene, a ovaj odmah kidiše na nju da je bije i čerupa, ali se Baba-Roga u vuka premetne. Babac za pušku, pa na konja, pa za vukom, ali se vuk u krticu premetne i u zemlju sakrije.

Vrati se Babac kući, legne, sav cepti, istom će ti u neko doba neko na vrata: kuc, kuc!

– Ko je?

– Ja! – oglasi se ženski glas isti kao u Baba-Roge.

A on, ni pet-ni šest, za pušku, pa opali. Otvori vrata, kad ono – ubio komšinicu, došla da soli uzajmi.

Poleti babac niz sokak, a Baba-Roga ga dočeka. Do zore ga opet u onog Bapca pretvorila. I ne sjeća se da je koliko sinoć dobar bio, a još manje da je neku ženu iz puške ubio, a ponajmanje da je Baba-Rogu čupô i čerupô.

– Sad ću ja nama nešto za doručak... – veli Baba-Roga, pa ode i dovuče troje što se samo u propast bacalo, dvoje žensko i jedno muško.

One ženske se stale hakatati, a Babac nije ni sačekao da umuknu, nego ih je odmah obje zajedno progutao.

– Pojedi i ovog mog – veli Baba-Roga, a Babac se namršti pa reče:

– Nisam ja baš toliko bezobrazan!

Te Baba-Roga sama smaza onog nesretnika i to brzo da se Babac ne predomisli.

Kad su doručkovali, istom će ti Babac ovako:

– Ti vazda dovlačiš ove što se sami u propast bacaju – pa sve Baba-Rogu nogama gruha i rukama tuleha.

A Baba-Roga mu veli:

– Jesi li ti pri sebi? Obralo se! I da me ubiješ, bolje nema, niti se može naći...!

KRALJ SAMOUBICA

Bio jednom jedan čovjek, zdrav, čitav, ništa mu nedostajalo nije, mogao pojesti, mogao popiti, mogao i one stvari; imao mater, imao oca, imao društvo, bio pametan, bio naočit, helem, jednom riječju, imao sve; pođi ovamo, dođi onamo, kud god pošao, dobro došao, svugdje rado viđen gost.

Ali njemu sve to dojadi i on odluči da se ubije.

Prvo namislio da uzme pušku, gurne cijev u usta, okine i tako svoju glavu raznese, ali mu se to ne dopade. Onda stane britvu oštriti da sam sebe njome prekolje i taman britvu naoštrio, kad mu se ni to ne dopade. Ode u provalije, pa se popne ponad provalija da skoči u sigurnu smrt; mjerkao, mjerkao, pa najposlije i od toga odustane.

Uzeo konopac, svezao ga za gredu, načinio omču i taman da glavu provuče, nu – ni to mu se ne dopade. Stao sam sebe rukama da davi, umalo da se ne zadavi, ali skide ruke sa sebe, jer ni to mu se ne dopade. "Pih", mišljaše.

Hodao okolo, hodao, tumarao i već se stao pribojavati da ga šta ne omete u njegovoj nakani, kad mu najednom sinu u glavu:

– Sam ću sebe živa u zemlju zakopati!

Uzeo lopatu, te kopaj, kopaj, iskopao jamu, bi dobra bila za bunara, a nekamoli za mrca, pa nije ni predahnuo nego odmah stao i da se zatrpava. Kad je napokon zažmirio i posljednji grumen zemlje nabacio na se, jama se pod njim provali i on stane propadati.

Propadao, propadao, propadao, dok najposlije ne propade u nekakvu špilju koja je bila puna i muška i ženska, sve takvih kao što je i on sam.

– O, hajde, hajde, dobro nam došao! – povikaše oni kada ga ugledaše, te ga izgrliše i izljubiše, a potom kô i nekakvo veselje sebi učiniše.

Vidi on, jedan drži glavu pod pazuhom, drugi ima rupu u glavi, četvrti nosi nož u srcu, samo on čitav, a to ga većma obradova.

Te ga tu uskoro i za svoga emira izabraše.

Tako on osta dolje, a mi hajdemo gore ne bi li se kako ova priča na lijep način okončala.

SULTAN I LUDA

Bio jednom jedan kepec pa se najmi da u sultana na dvoru bude luda. Ih, to ti se sultan i vas dvor mnogo obraduju, pa kepecu odmah sašiju odijelo i šarenu kapicu, a nožne mu članke srebrnim praporcima okite. Sultan i gozbu upriličio, tobože u čast dvorske lude i sazvao trista uzvanica.

A taj sultan imao ženu, da prostiš, budibogsnama, pustopašnu i muškomamnu – strogo je držao na oku. Kad sultanija ugleda ludu, stala namah ovako misliti i premišljati: "Što ja njega ne bih za ljubavnika uzela. Niko neće znati, a on ako i kaže, niko neće vjerovati."

A to je i bilo tako.

– Ti si padišahu, razbojnik! – veli luda sultanu, svi premrli a sultan se smije.

– Zašto se vi ne smijete? – pita sultan dvorjane.

– To je uvreda! – veli veliki vezir.

– Onda luda istinu govori? – odvraća sultan, a i vezir i svi dvorjani se brže-bolje stanu smijati.

A dvorskoj ludi nijedna vrata nisu bila zatvorena, zađi u riznicu pa se sakrij u ćup zlata, zađi u sudnicu pa se podvuci pod kadijino šilte, zađi kome u đerdek pa se u jastuk sakrij!...

Oko sultanijinih odaja vazda se straže smjenjivale, ali se na ludu niko nije obazirao. Tako ga, jedne večeri, sultanija zadrža u svojoj postelji, a njemu to omili pa, malo-malo, a on ti njojzi u dušeke.

Kad jednom – stao kepec da skače i na sav glas da se dernja:

– Sultanija je moja ljubavnica!

Sultanija premrla od straha, a sultan to čuo, pa

se smije.

– To je moja postelja. Ne idi! Ubiću te – viče dvorska luda a sultan se grohotom smije i veli:

– Da nisi luda, još bih ti i povjerovao!

Dužnost dvorske lude bila je i da sve što sultan jede najprije ona okusi i proba, pa ako je otrovano, zna se – umrijeće, a sultanu tako život spasiti.

– Da ne moram ispred tebe da jedem i pijem, prvo bih te ja otrovao, prijestolja se tvoga domogao, sultaniju sebi za ženu uzeo – veli luda, a sultan se, dabome, smije.

Jednom spreme na dvoru urotu da sultana uistinu maknu sa prijestolja. Nagovore i ludu da im u tome pomogne, a luda, kobajagi, pristane, a ode sultanu u odaje i jednog po jednog urotnika oda i prokaže. A to sve bili najbliži sultanovi doglavnici. Sultan se stao grohotom smijati. Kepec pak pozelenio od muke i jeda što mu sultan ne vjeruje.

– E, neka – veli i sve se valja i glavom o mramorni pod udara – kad hoćeš da pogineš – pogini...!

Kad kucnuo, za one, pogodan čas, a oni skoče na sultana da ga ubiju.

Sultan bio u snazi pa za sablju, pa se bij i tuci, samim čudom živ ostao.

A luda skače od veselja i viče:

– E, jesam li ti govorio?!

– Jesi! – na to će sultan, pa ludu za jaku, pa ga hitne s dvora niz hridine u more i još mu dovikne:

– Onda je i ono drugo što si govorio bila istina!

Tako mu presudi.

VODA I DJEVOJČE

Siđe neko djevojče vodi, a to bilo kô jezero, kad li ti se iz jezera pomoli nekakav bradat i kosat čovjek.

– Hajde sa mnom, ispuniću ti tri želje – veli.

– Ali ja ne znam plivati – branila se djevojka.

– Ništa se ti ne boj – veli kosmati, pa je za ruku, pa je u vodu.

Ronili oni tako, ronili, djevojka se već sa dušom stala opraštati, kad li ti se odjednom obreše kô u nekakvom dvoru. Vidi djevojka da je zdrava i živa, a ne zna kako. Jato riba je dalje ponese, a onaj dlakavi nesta.

"Kako li ću ja sad odavde isplivati?" – zamisli se djevojče, pa zaplaka. Suza suzu goni, ali ne vidiš – voda odnese.

Uto je one ribe pred nekakvo raskošno prijestolje primakoše, pa i one nekud otplivaše i iščezoše, a na prijestolju izniče nekakva kô žena li je, kô riba li je...Vidiš – strašna, strahotna, a opet i dobra, predobra, đah te mami a đah odgoni. Tek ti ta vodena kraljičetina prva progovori:

– Eh, curo, hajde reci šta hoćeš.

A djevojka brže-bolje prošaputa, malo joj i vode uđe u usta:

– Da ne umrem za života! – veli.

– Dobro, biće – odgovori ona vodenetina. – A šta ćeš drugo?

– Da sav moj narod dovijeka živi.

– Biće i to – veli ona kô riba li je, kô žena li je. – A šta ćeš treće? – dometnu, pa se malo i zagrcnu a

bogme i promeškolji.

– Da se vratim otkud sam i došla.

– E, dobro – veli ona kralj-ribetina – i to ću ti ispuniti! Kod mene je ionako previše onih koji s tovarima blaga na leđima nisu mogli isplivati onamo otkud su i došli.

Pa je vrati odakle je i došla i sve tri joj želje za redom ispuni!

UČENJACI

Bio jednom u Bosni jedan učenjak pa se proslavio. Čim je on postao slavan, odmah se okupe oko njega, pa sve za njim. Gdje je god ko iole bolji ručak spremio, na taj bi ručak i toga učenjaka zvali. Nije bilo dana da se o njemu nije govorilo. Više od sedamdeset knjiga je napisao.

A bio je tu, opet, jedan drugi učenjak pa mu knjige loše ispadale. Onda on sve što je imao: pare, zdravlje, ženu, vrijeme, žrtvuje ne bi li kako makar jednu knjigu dobro napisao. Ono, knjiga ispadne dobro, on se obogati, zdravlje povrati, opet se oženi, vremena napretek, ali kad je malo bolje sve to pogledao, najednom se gorko pokajao. Ali više nije imao kud. I on je sto knjiga napisao.

A bio je opet jedan pa se sve čudom čudio kako to da je njemu dopušteno da izmišlja knjige po vlastitom nahođenju i kako on hoće, ali o tome nikome nije glasno govorio. Više od dvije stotine knjiga je i on napisao.

A bio jedan visok, crn, naočit, načitan, niko mu ništa nije mogao, pisao knjige po cijelome svijetu. Pa i nepismeni od usta otkidali da kupe barem jednu njegovu knjigu, a onda komšijama dosađivali da im se iz te njegove knjige čita naglas. Nije bilo kuće u Bosni a ni u Hercegovini u kojoj nije bila barem jedna knjiga toga učenjaka i to na počasnom mjestu. Sva su mu vrata bila širom otvorena. Ha mu nestane para, odmah bi se brže-bolje pare našle, pa mu se kriomice, da se ne uvrijedi, nekako doturale. Kad bi on napiši

kakvu kjigu, to bi najviši odličnici sjedi pa čitaj da vide treba li postojeće zakone i uredbe kako-god mijenjati i ispravljati i spram njegovih knjiga sravnjivati. I on je napisao tri stotine knjiga.

A bio je tu i jedan stari učenjak koga su svi mnogo cijenili i poštovali. On ovako reče:

– Dosta se knjiga napisalo. Sad neka se nijedna knjiga ne piše dok se ove ne pročitaju.

A tako i bi.

NA PUTU

Bila dvojica na putu, i zanoćalo, kad li ti ugledaju dvije kô žene li su kô djevojke, pa im one mahnu da stanu, da ih povezu. Ona dvojica se ustave pa ih sebi pozadi prime, onda krenu. Istom će ti onaj postariji za kresivo, plamen sine, pa ti on taj plamičak nad one dvije nadnese da vidi kakve su, valjaju li štogod.

– Bogme, valjaju! – reče kad se plamen ugasio.

– Dokle ćete? – pitaju ona dvojica.

– Dotle... – odgovaraju one.

Onda će ti opet onaj postariji:

– A biste li vi da mi stanemo, pa siđemo, pa u kakvoj mehani šta pojedemo i popijemo?

A one vele da bi.

Stanu, pa u mehanu, a one vele:

– Vi naručite, a mi odosmo malo da se preuredimo i ruke da operemo.

Ona dvojica sve tako i urade, dođe piće, dođe meze, a onih cura nema, te nema...

– Idider pogledaj gdje su – veli onaj postariji onom svom mlađem saputniku, a ovaj posluša, vrati se i veli:

– Nigdje ih! Haman su pobjegle!

Onda samo njih dvojica ono piće popiše i onu mezu pojedoše i kad to smiriše i kad zapališe, tek će ti onaj postariji ovako:

– Znaš li ti gdje smo to kod onih cura pogriješili pa one utekoše?

– Ne znam.

– Kada sam ja ono krehnô pa plamen prinio da ih osmotrim kakve su – one su tad vidjele kakvi smo mi!

HAMAJLIJA

Bio jednom jedan pa na badžanakovom tavanu slučajno nađe nekakvu hamajliju. Siđe on u kuću, kad tamo kod ognjišta punac mu i zet čuče i nešto zbore s njegovim amidžom. Nazove on selam, pa rekne takva i takva stvar, evo sam našao ovu hamajliju, čini mi se da je sva od žežena zlata.

– Jesi li znao za nju? – upita zet punca, a punac odvrati, ta kako će znati kada ovo nije njegova nego zetova kuća. Uto zet punčeva zeta reče da je njemu punčev badžanak govorio kako je njegova tetka s materine strane tu skoro pripovijedala da je badžanakova pranena sestri njegove punice zavještala nekakvu hamajliju, ali da se ta zagubila. Pa je li to sad ta hamajlija, on to ne bi znao da kaže.

Uto amidža onoga što je našao hamajliju reče svome bratiću:

– Eto ti svastike, pa nju pitaj.

Svak upita svastiku, a svastika reče da odu toj njenoj tetki, pa da je pitaju zna li ona štogod o tome.

Pođu svak i svastika i svakov amidža i, biva, zet bratića toga amidže, mlad čovjek, i punac mu punčev od svastike toga punca, a naiđe uto badžanak onog badžanaka koji je našao hamajliju, te se sa svima lijepo pozdravi, a svoju ženu upita kuda to idu. Ona mu odgovori kako se pristoji.

– Jesam, govorio sam – reče on – badžanakovu zetu da je moja tetka s materine strane govorila da je moja pranena sestri moje punice zavještala nekakvu

hamajliju. Otkud je ona to saznala, ja ne znam, ali da je tako kazivala, kazivala je.

Uto dođu pred kuću punčeve svastike one dvojice pašenoga, a pred njih izađe njen djever, pa im na lijep način selam primi i još ih ljepše upita kojim su dobrom.

Otac, kći, oba zeta, amidža tog jednog zeta i zetov zet reknu djeveru punčeve svastike takva i takva stvar i da su došli zbog toga i toga, a on ih sve uvede u kuću tetki one žene na čijem tavanu je njen svak našao hamajliju od zlata i koja po zavještanju pranene njena muža njoj pripada. Ova se dobro začudi da je baš njoj namijenjen tako skupocjen dar, ali ga uze sa zahvalnošću, te još zovne neke svoje amidžiće, strinu, dajdžiće, djeverova bratića i unučiće, te ih u to ime sve lijepo ugosti i počasti.

I još su neki došli, ali nisam tačno mogao da razaberem šta je ko kome u rodu.

USUD

Bio jednom jedan čovjek pa imao ženu i jednoga druga. Taj čovjek nije htio da ide u rat, štaviše, i druge je odvraćao da ne idu u rat, a njegov drug se kolebao da li da ide ili da ne ide. Tu, do njih, bio je još jedan čovjek koji je pošto-poto htio da ide u rat. Drug ovog drugog čovjeka s drugom od onog prvog čovjeka bio je u zavadi.

Pođu ova potonja dvojica u rat, a kad tamo, i vojska se koleba. Zašto? Onaj prvopomenuti čovjek ih odvraća.

Odu ona potonja dvojica prvopomenutom čovjeku i reknu mu:

– Šuti, ne odvraćaj vojsku!

Ovaj rekne:

– Dobro.

Kad pođoše, drug od ovoga što je rekao: "Dobro!", priđe onoj dvojici i pođe s njima na vojnu, iako je s onim jednim bio u zavadi.

To njegovog prijatelja ražalosti, a ženu mu prijateljevu obveseli, jer odranije nije voljela tog njegovog druga.

Sad ova trojica sišla vojsci, a vojska ni makac. Neće u rat nikako.

Zašto? Hoće vojska da u rat ide i onaj koji ih je odvraćao. Dvojica od one trojice što su sišli vojsci reknu onome s kojim su sišli da ide opet gore svome drugu pa da ga zove da dođe u vojsku.

– Kako ću kada sam sad od njega otišao?

A ovi mu odgovore:

– Kako god znaš i umiješ!

Ode on, a prijatelj kad ga ugleda, obradova mu se, a prijateljeva žena mu se ne obradova.

– Hajde dolje, pa svu vojsku odvrati od rata. Ako li ne odvratiš svu vojsku, nećeš ni mene! – rekne ovaj.

Kad to čula žena, stala plakati i proklinjati:

– Ne idi, čovječe, poginućeš! – reče žena, ali je čovjek ne posluša.

Dođu sad ova dvojica među vojsku, a vojska se rastavi da oni prođu. Nađu onu drugu dvojicu, pa udare u razgovor. Onaj što je odvraćao vojsku od vojne govorio i dalje svoje, a onaj što je pošto-poto htio u rat – svoje. Ona druga dvojica nisu ništa govorila, nego su i dalje ostajala u šutnji i zavadi.

A vojska čekala.

Najposlije onaj što je htio u rat, rekne onome što nije htio u rat:

– Hajde ti to potpiši!

– Šta da potpišem?

– Pa to da vojska ne ide u rat.

– Ja to neću i ne mogu potpisati!

– Zašto nećeš i ne možeš kad eto vojsku stalno odvraćaš?

– Ne znam zašto, ali znam da neću i ne mogu.

– Potpiši!

– Neću!

– Potpiši!

– Neću!

Vojska više nije mogla da čeka, nego uleti među njih i svu četvoricu pogubi.

ČOVJEK SA TRI ŽIVOTA

Bio jednom jedan čovjek pa imao tri života.

Kud će – šta će sa prvim životom pa ga onako proćerdaj u piću i dokolici, jedva čekao da ga se kutariše, dodijao mu.

Imam ja još dva života, mislio je.

Pa on ode negdje gdje ga niko ne zna da živi taj svoj drugi život.

Veli, sad ću ja pamet u glavu.

Kud će – šta će pa odluči da život posveti junačkim djelima.

Gdje god mu kakva nepravda zapne za oko, a on otvoreno istupi.

Takva i takva stvar, to je, ljudi, nepošteno i nepravedno. Na svakakve nevolje nailazio, hapsilo ga i progonilo.

Ali – omilio. Ovaj, vele, pravo govori.

Kad zaratilo, on prvi za pušku i vazda se za pravu stvar borio. Najposlije i slavu neprolaznu stekao.

Ali kako je život prolazio, sve ga nešto bilo stid. Stid ga što mu narod tolike počasti odaje.

Šta je?

Tako i tako, sva ta moja junačka djela možete mačku o rep svezati.

Zašto?

Pa ja imam još jedan život pride, a ovaj sam mogao provesti kako mu drago, pa bi opet na isto izašlo. Jer, kakva sam to ja junaštva počinio kada sam vazda znao – poginem li, opet ću još jedan život živjeti.

Te i umre sasvim nezadovoljan.

A kad stupio u treći život, živio kao i svi ostali ljudi.

TERS-ČUDOTVORAC

Bio jednom jedan, pa što god bi reci, a ono, ako to ima – nestane, a ako to nema – nastane.

A bio, onako, ters.

Dva puta se ženio i dva puta porod izrodio.

Prvi put bio negdje, pa ga pitali koga ima, a on rekao da ima ženu i djecu, a ono, kad se vratio, nema mu ni žene ni djece.

Otada pazio šta govori.

Ako ga kogod upita ima li ženu, a on samo šuti. Ima li djece, a on opet šuti.

Jednom tako rekao da ima konja na prodaju, a ono kad u štalu, a konj crkô.

Jednom opet rekao koliko ima para. A ono kad tamo, ni dinara. A tačno rekao.

Kad je lijepo vrijeme, a on nazove "dobar dan" – odmah kiša udari.

Kad kome zaželi "lahku noć", ovaj svu noć ni oka da sklopi.

To se stoga mnogo sa njim nisu ni družili, mada mu niko ništa nije smio.

Jednom mu se jedan zamjerio a ters mu reče:

– Ja sam mislio da si ti meni prijatelj.

A onaj mu ovako odgovori:

– I ja sam mislio da sam ti prijatelj, ali sada vidim da sam ti neprijatelj – pa ni pet ni šest, stade ga šakama po glavi udarati.

Ters stane zapomagati, ljudi se iskupe, te se stanu čuditi da i njega neko bije. Kad onaj prestao, ters

će, ljut što mu niko nije u pomoć pritekao:

– Ja sam mislio da smo prijatelji.

Ljudi se u još većem čudu nađoše:

– I mi smo mislili da smo ti prijatelji – rekoše – ali sada vidimo da smo ti neprijatelji – pa složno navale da ga biju.

Ali ga ne ubiju.

ČETIRI CARA

Bila nekada davno četiri cara, sve jedan do drugoga. Svaki bio car u svojemu carstvu. Svaki lezi kô car, ustani kô car... Carevali i dan i noć.

Jedan bio sedamdeset četvrti car svoje carske loze.

Drugi, opet, postao car kad mu je bilo svega devet godina.

Treći bio blentav car, ali se to nije smjelo govoriti.

Četvrti je imao trnovit put do trona: morao je otrovati oca, prognati mater, ubiti daidžu i zadaviti amidžu.

Carevi se lijepo pazili i sve jedan drugome u goste dohodili.

Jednom tako zasjela ta četiri cara da se razonode, kad li onaj jedan stade suze roniti:

– E, lahko je vama – reče. – Ja sam morao oca otrovati, mater prognati, daidžu ubiti i amidžu zadaviti da se domognem svojega carstva!

Kad to oni carevi čuše, ražalostiše se, a onaj blentavi i sam suzu pusti niz svoje bijelo lice. Onda cara stadoše ovako tješiti: te nemoj, te šta možeš, te bilo pa prošlo, te šta ćeš i sve tako. Kad se car malo utješio, a bilo je tu i mladijeh cura, kobajagi plesačica, te rakije, a i meze se našlo, helem, kad se car malo pribrao, ponovo će ti on ovako žalovitim glasom:

– Duša je moja sva ranjava, malo je meni mojega carstva da se utješim, nego kad bih bio car i nad vama, čini mi se da bih se tek tada nekako utješio!

Oni carevi se na to trgoše i među sobom zgledaše – ko je taj koji bi se lasno carstva odrekao, a onaj

očas nadoveza:

– Eto si ti car – reče prvome – sedamdeset i četvrti, šta će to tebi više? A ti si, opet – reče drugome – car od devet godina, već ti je zasigurno dodijalo i dosadilo. A ti si – reče trećemu – blentav car, pa bi ti bilo mnogo lakše da budeš samo blentav a da ne budeš i car!

Gore-dolje, povuci-potegni, najposlije sva trojica pristadoše na to da im onaj bude car nad carevima.

– Sad smo carstvo od četiri carstva – govorahu, a onome caru careva bi kô malo lakše.

Samo ne zadugo.

A narod od ta četiri carstva pio i veselio se i prije i poslije toga i kako tada, tako i dan danji.

ĆUP

Bio jednom jedan grnčar, ali već omatorio i sam, bez žene i djece i igdje ikog svog, drhtavim rukama pravio i pekô tagare, bardake, testije, saksije, ćupove i lonce, helem, od toga životario, jedva sastavljao kraj s krajem i čekao da mu smrt zakuca na vrata.

Jednom on usnije san, a u taj san mu dođe glas da od opšeničke gline načini ćup. I izađe mu na san i ćup i po obliku i po veličini i ručke kakve treba da budu i svaka šara i sve jasno kao na dlanu. Probudi se majstor, ni svanulo nije, a onaj ćup svejednako svijetli u mraku njegove izbe. Pa i kad se sasvim razdanilo, nikako ga nije mogao ispred sebe odagnati. Naoko običan ćup, a i nije.

Kud će, šta će, upregne mazgu pa pod Opšeničko brdo, nakopa gline, vrati se, samelje je i od nje izradi ćup, onaj ćup što ga je usnio, ali nikako da ga potrefi sasvim onakvog, iako mu je stalno bio pred očima.

"Ah, da mi se makar ruke ne tresu", mislio je majstor... Pa opet za kolo, pa pravi onaj ćup. Ali nikako da ga baš onakvog izradi. Taman misli: evo ga, a je li ga zgotovio, opet vidi – nije onakav.

Pa iako nijedan nije bio kao onaj, sve ih lasno rasproda, samo mu jedan ostane, pa legne, kad i opet usni san, a u snu mu se rekne da će u onom ćupu biti nekakva vodurina i da on tu vodurinu popije.

Kad odista u onom ćupu ostala nekakva vodurina; grnčar je lazne, a ona gorka da gorča ne može biti. "Ma, popiću je, pa šta bude... Ionako sam se na-

živio", rekne. A samo što je popio tu vodu, ruke mu se umiriše, i sva mladićka snaga u njih vrati, vid mu se razbistri, a životna radost zaigra u grudima.

Napravi majstor još ćupova, pa ih u peć, pa iz peći na pazar, sve ih proda, pročuo se, stale i paše te njegove ćupove kupovati i njima svoje dvore ukrašavati, ali onaj što mu je pred očima nikako da napravi. I tako godinu.

U tu ti se godinicu majstor sasvim oporavio, ni traga kakvoj staračkoj nemoći, te se desi da se i oženi, a žena mu i dva sina blizanca rodi.

A kad i u tome malo vremena poodmaklo, istom majstor ovakav san usnije. Opet onaj ćup, a iz ćupa izađe nekakva babuskara, pa mlađahnim glasom progovori:

– Ako hoćeš da napraviš onaj ćup, ubij sinove, pa ih sa glinom samelji i pomiješaj, a ženu baci u oganj peći!

Skoči majstor oda sna i pravo pođe djeci do postelje, a kad ih vidje onako usnule, na materi, reče:

– Prije ću sebe u oganj hitnuti nego njih, pa makar ćupa nikad i ne napravio!

A kad svanulo, a ćup opet pred njegovim očima. Naljuti se majstor, pa mahne rukom da ga odagna ispred sebe, a ćup se prevrne i razbije u sto komada.

BOGATUN

Bili jednom neki pa živjeli, živjeli, kopali, sijali, žnjeli, zorom ustajali, s večeri lijegali, o praznicima se razgaljivali, hodili zemljom, vino pili, žito mljeli, konje jahali, u svatove išli, djecu podizali, sjećali se davnina i, živjeli, živjeli ...

Jednom dođe kod tih nekakav gizdav bogatun, naoko pristao, pa im reče:

– Čuo sam za vas pa sam došao da s vama svoj život odživim.

Ovima bi drago, lijepo ga prime, a bogatun udri – živi.

Ali čega se god prihvatio, nije mu nekako na dobro izlazilo. Oženi se – žena mu poludi. Dođu mu prijatelji u kuću – posvađaju se. Pođe u lov – ker mu pogine. Pođe na sud da svjedoči – onaj za koga je svjedočio ni kriv ni dužan kazne dopane. Žito zasije – samo njegovu njivu grad pobije. I sve tako. Ljudi se čudili, a onaj se svemu samo smijao, što je još čudnije bilo.

– Vidi – rekoše – ovaj došao u nas da poživi, a nikako da poživi. Daj da mu pomognemo. Te mu sve lijepo nadoknade, ali ne samo da mu je sve to što su mu nadoknadili ponovo propalo, nego propadoše i oni koji su mu to nadoknadili.

– Šta je ovo? – rekoše, a onaj se gizdelin samo smije.

– Da ti nisi došao u nas mrijeti? – upitaše ga, a on odvrati:

– Živjeti ili mrijeti sve vam je to jedno te isto – te

se stane još jače smijati.

– Ama, reci ti nama jesi li ti došao u nas živjeti ili mrijeti? – upitaše ga ponovo, a on im drsko odgovori:

– Došao sam mrijeti!

– E, kad je tako, mrtvom ništa ne treba – reknu, svuku ga do gola i takvog odvedu na groblje.

Domalo ga nađu kako go sjedi na tuđem mezaru.

– Što ne umireš? – pitaju ga, a on se smije.

– Nemam od čega – veli.

Te ga opet okite, vrate mu sve ono njegovo s čime je bio i došao u njih i otjeraju odatle, a on ode daleko i više se ne vrati.

ZLIKOVAC

Bio jednom jedan zlikovac pa krao, palio, otimao, ubijao, pljačkao, šta sve nije radio. Dođi ondje pa ubij, dođi ondje pa zavadi, dođi ondje pa otmi, helem, da ne pričam. A to kuda je harao bila pitomina, svega u izobilju. Ko je taj, kakav je, odakle je, niko nije znao, samo se nagađalo, te odavde je, te odande je, te ovakav je, te onakav je, te od ovoga je roda i plemena, te od onoga je roda i plemena.

Jednom se sve nadiglo i muško i žensko i staro i mlado da zločinca zajmi i kakogod utuče, ali njega nigdje, kao da je u zemlju propao.

Čim se hajka smirila, a on neku curu, koja je malo dockan na vodu pošla, zaklô, bardak joj o pletenice svezô, a nju na česmu nakaradno, da izviniš, natoprčio.

Izbezumljeni ljudi i sami zlu okrenuše, kidisaše jedni na druge, ruke okrvaviše.

Jedan se krmačom oženio i u postelju je kao nevjestu priveo, drugi opet, sam sebi svako jutro po prst nožem odsijecao... Jedan starac svoju babu učkurom zadavio. Druga jedna baba svome starkelji na spavanju oštrom britvom mošnje odrezala, nije ni osjetio, pa mu ujutro od njih čorbu spravila. Tek kad je starac htio kašiku da podigne, tek ga tada nešto među nogama zažigalo, a baba se stala smijati, pa je smijeh ugušio. A izdahnula, vještica, stoga što se više od dvadeset godina nije nasmijala nikako, nego samo to jutro.

Dokle je to trajalo, ne zna se, tek jedno jutro osvanu nekakav čovjek pa sve zlikovce i nevaljalce stade u su-

ru utjerivati. Nekako ih sve pameti dozove, pa onom pitominom opet zavladaše izobilje i čestitost.

Slavili onog kô najboljeg, a on na samrti reče:

– Znate li vi ko sam ja?

A oni rekoše da ne znaju.

– E, ja sam vam onaj zlikovac što je prvi prije harao i robio, a ovo sam vam sve u red doveo da bih opet imao šta harati i robiti, pa zahvalite Bogu što umirem, inače bih vam ponovo sva ona zla još i više nanio!

NI DOBRI NE OSTADE

Bio jednom jedan dobar, prostodušan čovjek, a takvih je bilo i biće ih sve do kijametskog dana. Čim se taj rodio, odmah je dobar bio. A takav je i ostao.

Živio je on u jednoj kasabi nakraj svijeta i tu je živio sve dotle dok ta kasaba nije skroz propala i sasvim opustjela.

A sve je počelo tako što su se žitelji te kasabe preokrenuli, pa stali jedni drugima da sude i presuđuju.

Najprije su osudili i rastjerali plesačice i ukinuli gotovo sve svetkovine. Nedugo potom strance su svezali u konopce i izgnali. Potom su se okomili na zagrljene, razdvajali ih i zauvijek rastavljali. Nisu mogli gore!

Onda su i samu kasabu izdijelili, pa glupe osudili da žive u jednoj ulici, a pametne u drugoj, tako da oni nisu smjeli dolaziti ovamo. A tako su uradili i sa bogatima i sa siromašnima.

Onom dobrom su našli još dvojicu, pa mu ih pridodali, ali naskoro jedan dobri pređe siromasima, a drugi dobri glupacima, pa je onaj opet ostao sam.

A donijeli su i sijaset drugih zakona i uredaba i počinili još mnoge gluposti. Najposlije nisu radili ništa drugo nego se nadzirali, a kako ni to nije moglo potrajati, jednog dana se svi naprosto ukočiše. A da se niko ne miče, ni to nije moglo, pa napustiše kasabu i raseliše se kud koji i grad propade sasvim.

Jedino je onaj dobri još ostao u njemu, ali i on zakratko.

BLIZANCI

Bili jednom čovjek i žena i imali sina. Čovjek umre, a žena htjedne da se uda, ali ne mogne od sina. Onda ona rekne: "Ko mi ubije sina, udaću se za njega!" Nađe se jedan pa joj sina namami u šikaru i u šikari ga zadavi. Onda se ona uda za toga.

Uda i rodi. Kad rodila muško ali, gluho i daleko bilo – nakazu.

Patila se žena sa sinom-nakazom, a čovjeka joj svaku noć u snu pohodio ubijeni pastorak. Kako onaj nakaza rastao i stasao, tako se i snivani pastorak snagom opasivao. Kako koji san, a on sve veći. Sve dok ga jednom čovjek nije usnio kao da je div. Tri noći nije smio zaspati, ali četvrtu ga noć san obori. Ha ga sanak smorio, a onaj div-pastorak će ovako: "Tu sam te čekô!" pa ni pet-ni šest, nogom ga pritisne. Kako ga je pritisnuo, onaj odmah u snu izdahnuo. Tako ona žena ostane i bez toga svoga drugog muža-ubice.

Ona nakaza, sin joj, uzme vreteno, pa materi oči iskopa, sve po kući pokupi, proda i u drumske se razbojnike odmetne. Dođe tajom na jedan izvor vode da se napije, kad na izvoru ugleda djevojče. Namah ga obljubi i utekne i vode se zaboravio napiti.

A to djevojče ode ocu i materi, mati joj se obeznani, a kad došla k sebi, vide – pameću poremetila, a otac za sablju pa ode tražiti nakazu da ga posiječe. Za njim se nadignu i ostali ljudi. Nađu nakazu u gori, pa ga kamenicama u zemlju zatuku i odu. Ali i onaj čovjek čija je ono bila kćer od tada ruke od života digô.

Kćer mu rodi kćer.

Nađe se jedan putujući trgovac pa je uzme sebi za ženu, a kćer joj posvoji kao da je njegova i ode odatle. Živjeli oni tako, živjeli a kćer im u ljepoticu izrasla. Uda ti se ona i to dobro i rodi dva sina blizanca. Kako ih gojila, to se jedan sve više u nakazu pretvarao, a drugi u diva izrastao. Onaj div stabla iz korijena čupa, ali brata-blizanca nakazu, koji mu ni do koljena nije bio, nikako nije mogao oboriti. Svak' se živ tome čudio. Div bio dobar i poslušan, a nakaza zao i naopak i nikako se nisu mogli po pravdi nagoditi. Koga god dovedu da ih dijeli, niko im nije mogao ugoditi. Najzad se zareknu da ih podijeli kogod bez očiju i kogod bez pameti.

Dovedu im obje pranane, a one učine ono što se od njih tražilo.

A kako, to može svako lahko pogoditi.

BRAT I SESTRA

Bio jedan pa imao sestru, a ta njegova sestra nesretno se udala i to brata mnogo žalostilo. Najmi ti se on u paše i služio mu više od godine bez ikakve naknade, samo da mu omili i stekne kakvu-takvu naklonost.

Kad prošlo više od godine, zovne paša momka na razgovor i upita ga kakvu će nagradu da mu dâ za vjernu službu, a ovaj odgovori da moli da sestru izbavi i da će mu to biti najveća nagrada, a da za sebe ništa neće, niti mu šta treba.

Kad ga je paša čuo i razumio šta se od njega išće, poželi da mu i brat i sestra vazda budu na očima, pa ovako reče:

– Sestru ću ti izbaviti, a ti onda dođi s njom k meni.

Onda paša ode da ono dvoje rastavi jedno od drugoga, kad tamo, neće čovjek da pusti ženu ni za kakve pare.

– Život vam ne valja, a ti ženu ne puštaš – veli paša onome.

– Ne puštam – veli čovjek.

Onda paša i njega povede sebi u dvor.

Brata i sestru lijepo obuče i pored sebe posadi, a onome dadne da mu u štalama radi. Domalo eto toga da svoju ženu zove. Izađe ona preda nj pa mu ovako veli:

– Šta si zaslužio, to si i dobio, a mene više nemoj zvati, ja preda te neće izlaziti.

Te ona ode na jednu, a on na drugu stranu.

Naskoro ovoj ženi o kojoj je riječ dobro udari u

glavu, a brata joj opet čama od nerada spopadne i dok je on sjedio i u pod gledao, ona je bjesnjela po kući baš kao da je njena. Najposlije reče onome paši, svome dobrotvoru:

– A ti, ako misliš da se mnome okoristiš, grdno si se prevario!

Kad to njen brat ču, pade na koljena da oprost od paše za sestru izmoli i ovako reče:

– E, sad ja idem njena muža odmijeniti i da okajem to što je rekla.

Pa, ni pet-ni šest, ode da odmijeni sestrina muža, ali kad tamo, a on dobro obikao i posao konjušarski jako zavolio, iz ruku ga ne ispušta.

Onaj paša gurne goropadnicu i rekne:

– Hajde i ti za njima u štalu!

Te se sve troje zajedno nađu. Tu se izmire, zahvale paši i odu odatle.

GAZIJA

Bio jednom jedan gazija, a gazija kô gazija!

Jedino kada bi zaspao, pa sanjao da ljuti bije boj, jedino bi ga tada, u snu, dušmanska puška zgodila, ili koplje probolo, a ovako, na javi – jok!

Dodije junaku da gine u snu, pa stane da misli i premišlja šta bi i kako bi.

Ponajprije opet legne i snovima se prepusti, a ono buljuk najljućih dušmana navali da ga bije. On potegne handžara, jer ni u snu se nije s dušmaninom šaliti, ali dok jednog pokosi, druga ga dvojica rane; te dok on ovu dvojicu, a njemu crijeva poispadala; te dok on jednom rukom crijeva... uto se i probudi.

– Ah, da mi ih se na javi dokopati, pasji sinovi, vidjeli bi oni svoje! Ali ne zvao se ja kako se zovem ako ih i u snu ne pobijedim!

Te se opet zavedi u san, pa se tuci, bori i bij, ali nigdje one njegove hitrine i snage...

– Ovako oni meni ne mogu ništa, a zašto bi mi onda mogli i onako – mislio je razbuđeni junak. – Nego, od sada ću ja drugačije, da žurim, nemam rašta, sve je to samo opsjena, a ako poginem – probudiću se!

Te opet zaspi, a tamo učini sve onako kako je namislio, sve polahko i bez žurbe dušmane pobio i rastjerao.

Nije morao ni da se budi.

INDIJSKA PRIČA

Bio jednom jedan čovjek u Indiji, ni ovo ni ono, nego onako, Jagadiš se zvao. Nije bio musliman. Kao dijete još se donekle batrgao, ali ha je malo poodrastao, popustio u svemu baš kao da mu do života nije bilo ni stalo. Svak' živ, daj mu ovo, daj mu ono, a Jagadiš ako mu ko šta da, to i uzme, a ako ne da, on i nema.

Kad umro, odmah na donja nebesa spao, pa se jedno sto godina i tamo potucao. Oni drugi oko njega trsili se koliko je ko mogao, a on opet ništa, vukao se kô prebijena mačka. Kad mu je i tu rok istekao, vratilo ga na zemlju, ali sada u vidu prebijena mačka. Drago Jagadišu da ponovo vidi zemlju, ali on i kao mačak opet po starom. Svi se mačori čapaju, grebu i mijauču, samo on nekako po strani. Pa kad i taj mačji život odživio i krepô, padne on na još niža nebesa. Vidi, tanka opna posljednjih nebesa, nogom da udari, bi ih provalio! Ostane ti on tu jedno trista godina, sve polahko hodô, ali pri kraju upne iz petnih žila ne bi li se kako na zemlju vratio, makar kao ptica, i kad mu i tu izašao rok, vrati ti se Jagadiš na zemlju treći put u vidu svrake. "Hajd', dobro je", pomisli, "imam krila", pa letaj! Pošteno letô dosuđeni mu vijek, a kad i treći put krepô, opet se na tom tamo svijetu premetnuo u Jagadiša. Ostane ti on tu dobrih pet stotina godina, pa kad i opet rok izašao, rodi ti se on po četvrti put.

Ha je malo poodrastao, stane ga život tulehati, ali se on ovaj put sa životom ponesi, pa se nosi ne bi li kako čestito kraj dočekao, a onda, nije se imalo kud,

opet umre. Pogleda on oko sebe kad vidi nije više na onim donjim, nego je na gornjim nebesima, pa se malo kô i obradovao. Ali, zakratko. Dok ga na onim donjim nebesima niko ništa nije ni pitao, ovdje ga stanu grditi i koriti za svaku sitnicu. "Ih, molim ti se lijepo", čudio se Jagadiš, "zar se i za to odgovara?" Odredilo mu i nekakvu kaznu i jedno šest stotina godina prenosio nekakav kamen i tek ga nekih zadnjih sto godina kô na miru pustilo.

Kad i tome istekao rok, opet ga rođenjem na zemlju vratilo, kad gdje će, a ono u Bosnu. Ih, drago Jagadišu, ne može se kazat'. I zaboravio da je bio Indijac. Odmah ga bogumili uzeli pod svoje, pa ga ispravno, u duhu svoje jeresi, odgojili, u starosti do dida dogurao.

I onda opet u zemlju, pa iz zemlje u nebo, pa s neba na zemlju.

I taj put Jagadiš na jedvite jade do kraja života nekako čestit ostao, te se još jednom, nakon smrti, vinu u najviša nebesa. Kad tamo dospio, istom se ta nebesa širom otvoriše i on izađe u nekakvo svjetlo, pa kroz to svjetlo, pa hajd', pa hajd', skroz tamo negdje izašao...

MAMUT

Davno, prije nekih dvadeset hiljada godina, živio je u jednoj pećini slikar, umjetnik. Ali u toj pećini nije bio sam, živio je u čoporu sa drugim praljudima. Bio je po prirodi plašljiv i u lovu se nije isticao, ali je zato po zidovima spilje crtao kozoroge, sobove, mamute, bizone, divlje konje i jelene. Bio je ogrnut pohabanom i olinjalom kožom neke životinje, a kako je teže nego suplemenici podnosio smrad i dim iz ognjišta sklupčavao bi se bliže izlazu iz pećine, a tu je, opet, često drhtao od studeni. Pri podjeli plijena prolazio je gore nego žene i djeca i bio je neuhranjen i slab. Ali njegove oči bile su krupne i sjajne, a njegova duša se radovala kamenim oblucima i jarkim bojama danju, a zvjezdanom nebu noću. Iako je bio u dubokoj starosti, već se bližio svojoj tridesetoj godini života, izdaleka je žudio za jednom divljakušom plavih očiju, ali joj nije prilazio, jer je i ona kao i sve ostalo pripadala strašnom vođi plemena. Kako su praljudi u to doba već svladali govor, starješina jednog dana zaurla umjetniku u lice:

– Ti! Pođi za mnom!

Slikar nevoljko skloni ustranu svoje zdjelice u kojima je spravljao boje od gline i loja, čađi i izgorjelih kostiju i poslušno pođe za vođom.

Kad su dospjeli na jednu izbočinu, ispred njih se ukaza čistina i krdo od nekoliko mamuta u daljini. Starješina ispruži ruke i promrmlja;

– Onog najvećeg ja hoću ubiti. Ti ćeš njega

nacrtati. Mi ćemo jesti njegovo meso.

Slikar se vrati u pećinu da izvrši nalog svoga glavara i magičnom slikom pomogne plemenu da se dokopa plijena, ali ispod njegovog šila i prstiju zamočenih u boju nikako se nije ocrtavao mamut kojeg je vidio, nego krdo divljih konja koje je tih dana i noći neprekidno sanjao.

Starješina je bio gnjevan:

– Ti nisi nacrtao ono! Ja pojesti tebe!

Ali, srećom, do nekoliko dana zaista je naišlo krdo divljih konja i pleme je lahko došlo do obilnog plijena.

SMRTNIK I BESMRTNIK

Bio jednom jedan čovjek, pa umislio da je besmrtan.

A bio, opet, jedan drugi pa svaki čas čekao da umre.

Nađu se njih dvojica, pa će ovako:

– Ah, zaista – reče onaj koji je svaki čas čekao da umre – šta bi čovjek mogao da počne na ovom besmislenom svijetu?

– I ja se to pitam – reče onaj besmrtni.

– A je li i ti čekaš da umreš? – upita onaj smrtni.

– Jok, čovječe, šta ti pada na pamet, ja sam besmrtan – ravnodušno odgovori besmrtni.

– Ništa mi se ne mili – reče smrtni.

– Ni meni se ništa ne mili – reče besmrtni.

– Ali kako to da se baš tebi ništa ne mili? – upita smrtni.

– Pa i ja se pitam kako to da se baš tebi ništa ne mili? – odgovor besmrtni.

POŠTENO GLAVU IZGUBIO

Bio jednom jedan pa sve pošteno; šta god, on pošteno.

Pošteno mislio, pošteno radio, pošteno se ponašô. Drugi ljudi kako ko, a on pošteno.

Počne nešto, pa ako ne može pošteno, on odustane. Vazda na gubitku ...

– Pa, ne mora baš sve skroz pošteno – govorili mu. – Može malo i onako...

– Neka – veli – svak' zna svoje. Ja ću ovako, a vi kako god hoćete...

Držao se poštenja, ne može se kazat'...

Čuo za njega i sultan pa ga zovne.

Došô čovjek sultanu, pa veli:

– Esselamu alejkum!

– Alejkumu selam! – veli sultan. – Kako si?

– Dobro sam. A kako si ti, svijetli padišahu?

– Dobro sam – veli sultan. – Nego, znaš li ti zašto sam ja tebe zvao?

– Zbog moga poštenja! – odgovori čovjek kao iz topa.

– Tačno! – otpovrnu sultan. – Nego, deder ti meni reci dokle ti tako misliš?

– Dokle god budem mogao.

– Aha! – veli sultan. – A šta misliš jesam li ja pošten?

– Nisi! – veli onaj čovjek.

– Kako znaš?

– Pa, da si pošten, ne bi me to ni pitao.

– Aha – veli sultan. – A jesam li ja sultan? – upita.

– Jesi.

– A je li pošteno sultana vrijeđati?

– Nije.

– A ti reče da sam nepošten?

– Rekoh.

– I tako me uvrijedi!

– Da – reče skrušeno čovjek.

– Te prema tome nisi više pošten.

– Tako je, svijetli padišahu – potišteno priznade čovjek.

– I sad ću ti ja glavu otfikariti! – reče sultan.

– I zaslužio sam – odvrati čovjek.

I sultan mu pošteno glavu otfikari.

ILIJA GROMOVNIK

Bio jednom jedan pa oduvijek žudio za tim da se gromovima bavi.

Kad došô vakat, a on pravo Iliji.

Ilija se zavalio, samo mu glava iz oblaka viri, lulu puši.

– Šta je, šta hoćeš? – pita Ilija pridošlicu, a pridošlica otpovrnu:

– Eto, ja bih volio da ti pomažem.

– Šta da mi pomažeš?

– Pa, eto, to oko munja i gromova.

– Ne treba meni nikakav pomagač – veli Ilija.

– Pa, eto, makar da ti gromove dodajem, one manje – navalio pridošlica.

– Ja tolike godine to sam radim, pa ću i nadalje – veli Ilija.

– Pa, eto, makar da sam pored tebe dok grmiš i sijevaš.

– Šta ćeš pored mene dok grmim i sijevam i ogluhnućeš i oslijepićeš! – veli Ilija.

– Ma, vala, čini mi se – ne bih ni žalio! – reče pridošlica.

Vidi Ilija ovoga se neće lahko kutarisati pa ga najmi. A tu bilo munja od šesto metara pa do tri kilometra dužine, sve u snopove povezane i lijepo uspravno složene kao kakve pritke. Stoje onako zaleđene iznutra svjetlucaju, sve se po njima nekakva rosa hvata, puše se i tinjaju. A pored njih okovani sanduci s grmljavinom. I tako tih sanduka naslagano, ne možeš prebrojat'.

– Ja sad idem leć' – veli Ilija – a kad budemo nad Australijom, ti me probudi.

Ilija se fino zašuška i odmah zahrče, a čuvar legne potrbuške, pa rupu u oblaku načini da gleda kad će Australija. Malo, malo, istom mu vjetar onu rupu začepi, a on pruži ruku pa onu rupu proširi. I sve tako.

Pao i mrak, prst pred okom ne vidiš, a čuvar kud će – šta će, napipa Ilijinu šibicu, otvori je, kad u njoj – gromići. Trgne jednog, kresne, on pukne, prst mu oprlji, baci ga, kad dolje na zemlji, ugleda kengura.

– Australija! – vikne.

Ilija ustane, protegne se, pa veli:

– Zar već?... Dodajder mi onaj snop. Samo pazi da se ne opržiš!

Donese čuvar munje pa ih baci Iliji pod noge. Ilija otkine jednu i dok je još tinjala, priždije lulu, a onda je onako nasumice hitne od sebe. Plane munja, ne može se kazat'!

– Daj grmljavinu! – vikne Ilija.

Čuvar poteci po sanduke. Munja se i ugasila, a on sanduk još otvorio nije.

– Brže, brže! – viče Ilija.

Tek čuvar otvori i sanduk, a iz sanduka rukne i grmljavina.

Gruhali tako nad Australijom, pa jesu jedno dvjesta, do dvjesta i dvadeset munja sasuli, istom će Ilija ovako:

– E, sad je dosta – reče. – Ja odoh opet leć', a ti me, kad budemo nad Bosnom, probudi.

– Kako ću Bosnu prepoznati? – pita čuvar, a Ilija veli:

– Vidjećeš, brate, sve brda i poneki čojk!

Te ga primi u službu i sasvim se na njega navikne.

PAKAO

Jedno vrijeme, koju godinicu, ni u jednoj hrišćanskoj zemlji niko nije sagriješio, pa im polja paklena opustjela, kazani vreli onako klokotali, jezičine vatrene naprazno palacale i nasuho zrakom praskale. Skupine besposlene vražje bratije tumarale uznemirene nenadanom oskudicom. A đavlu je dosada nesnošljiva.

Toliko je taj vražiji soj obuzela besposlica da su s gađenjem zakretali glave od starih griješnika, pa mnogi od griješnika malo odahnuše.

Brojnim kazanima vatra splasnu te se griješnici stadoše brčkati u toploj kupelji, kao za života, umjesto da dreče u kipućoj vodi. Odavde, odande stade dopirati i ljudski grohot i hakatanje što pakao ču samo tada i nikada više. Bolnih urlika bilo je sve manje.

Najzad neki griješnici i griješnice stadoše iz vatre iskakati i nadadoše bježati goletima pakla, te đavli-naredbodavci imađahu prepune ruke posla. Okupivši se po urvinama, to se ljudi uglavnom u dvije skupine podijeliše. U jednoj skupini su bili oni koji su zagovarali da se s đavlima pobiju, a u drugoj oni koji se pokajaše. Ove druge, đavli, već pri prvom pokušaju i naletu, lasno pohvataše i opet ih u vatre baciše, a s onima se pohrvaše. Međutim, nekolicina griješnika se tako žestoko otimala da ih đavli najzad primiše u svoje redove kao pomagače nižeg reda. A kad i to bi, to više od po pakla griješnika iz svega glasa zavapi.

Utom mnogi vrazi izbiše kroz koru zemaljsku u zemni život. Neki izbiše tamo gdje je ljeto, a neki

svojim čupavim njuškama razgrnuše snijeg, a jedna grupica od sedam đavola izbi u jedno selo kod Karlovca, ujesen, na mraznu zemlju, predveče; i to izbiše kroz oranicu nekog Ante Marčete, a samo što iskočiše, naletješe na Miju Kalavu, koji je to popodne u Zemljoradničkoj zadruzi bio kupio litar "gasa" i pošao kući gore u brda.

Jest da je Kalava, onako s nogu, u Zadruzi, popio čokanj ljute rakije, ali nije bio pijan. Kad ih ugleda, stane oči trljati i štipati se za neobrijane obraze, a onaj mu reče:

– Džabe se ti štipaš! Štipô se ti ne štipô, nas ne rastjera...!

"Gdje je sad učitelj Stjepan Račan, koji je govorio da đavola više nema", pomisli Kalava. Nije ni domislio, a onaj jedan mu istrže bocu, koja je bila pampurom začepljena, pa je omirisa.

– Fuj! – reče i prosu "gas".

Onda se u kolo uhvatiše, pa sve oko Kalave. Nekom se od njih noga omače, papak udari o kamen, frcnu iskra, a "gas" planu...

To veče Zadruga je do temelja izgorjela. Kalava Mijo se kleo da ju je zapalilo sedam vragova, ali mu nisu vjerovali, domalo mu i u ženu ušao vrag; neki zgriješiše sa njom, a neki i bez nje, te se paklena prostranstva opet stadoše puniti griješnicima a đavli se obradovaše i odahnuše.

I sve opet pođe svojom uobičajenom kolotečinom.

SLUGA

A bio, opet, jedan, samo davno, neki Grubač, dvorio gospodara. Dvorio ga i služio tako dobro da se to ne da iskazati. Gospodar mu Ptičićević bio nekakav ženskast, a sluganćer Grubač poganćer, rugoba i grdoba. Pa ipak, sve je znao šta Ptičićeviću treba u koju minutu i u koji čas. Bili su mu nudili pare da pređe kod drugoga, ali Grubač ni da čuje, volio svoga gospodara, šta li, nije htio od njega da ode. A tom Ptičićeviću nudili sedam drugih slugu za tog jednog, a ni ovaj nije dao njega.

Kad je umro, sve mu ostavio, pa Grubač imanjem zagospodario i gazda postao.

Odmah najmio nekog Markana da sada Markan služi Grubača kao što je Grubač služio Ptičićevića, ali ovaj Markan, koliko god da se trudio, nikako nije mogao Grubaču da udovolji. Kako za šta poteci, a Grubač ga odmah ispravi:

– Nije tako – veli – nego ovako...

Pa po sto puta na dan: nije tako, već ovako.

– Đubre, ljenčugo, gotovanu, dripče, ispičuturo... – svašta mu govorio.

Uzmi pa ga bij, a Markan se smije; poslije ode, pa se izopija. Na kraju trčeći za Markanom i učeći ga kako se služi, Grubač, opet, na oči – sluga, nije se mnogo od Markana razlikovao, osim, možda, po odjeći. Sjeo malo pa gazdovao, pustio Markana da radi kako mu valja, ali nije dugo izdržao.

– Hajde, evo, sjedi na moje mjesto – reče mu

jednom – ja ću tebe služiti, a ti gledaj...!

Sjeo Markan da zapovijeda, te daj mi ovo, te daj mi ono, pa mu se dopalo, ali kada Grubač, nakon nekoliko dana, reče:

– E, sad je dosta, silazi i služi – Markan zaboravio i ono što je znao.

Onda se Grubač razgoropadio, pa Markana tukao, mučio i kažnjavao, nije se moglo gledati.

– Što ga ne otjeraš? – pitali ga, a Grubač samo šuti.

– Što ne pobjegneš? – pitali Markana, a Markan veli:

– Ma, dobar je on...

Na kraju se Grubač zamorio, šta li, nije više Markana tukao, ali i opet nije mogao da primiri. Poveo je Markana nekom velmoži Kosaču, pa se najmio da Kosača služi, a Markan da gleda. Služio Grubač Kosača, kao nekad Ptičićevića, ali ovaj ni habera, služio ga ne služio... Kad ni tu Markan ništa nije naučio, Grubač ga otjerao, a sve što je Ptičićević njemu ostavio dao majstorima da Ptičićeviću mauzolej i kip podignu, pa je ostatak života nešto čeprkao oko tog kipa i taj spomenik obilazio.

SVETAC I KNEZ

Bio jednom jedan knez-svedržitelj, a u toj njegovoj kneževini skrovito i skromno, na jednom drvetu, životario svetac zvani Jo.

Knez bi moćan vladar, upravljao svim i svačim, ljudima, stvarima, konjima, kolima, poljima, livadama, šumama – njegova vlast se protezala na sve i svja, plovke su plovile, takoreći, po njegovoj volji, papkari pasli i brstili takoreći po njegovoj naredbi, sve živjelo pod njegovom paskom, sve disalo kako je on htio; ponekad popusti, pa osluškuj kako diše to što diše i tako... Uveče, na dvoru, priređivao gozbe s plesačicama, sve u svemu, živio kano kakav kralj. Pa ipak, u dubini duše bio nesretan i nezadovoljan.

A svetac Jo pio kišnicu i rosu lizao s lišća drveta, jeo trnine, svekolikog se života odricao, dane i noći provodio u molitvi i postu, u oblake gledao, zvijezde mu kosti probadale, bio nadaleko poznat svetac, pa ipak, u dubini duše ga grizlo i izjedalo nekakvo nezadovoljstvo.

Jedne noći, da posigurno izbjegne napastvovanje zlih sila i demona, svetac Jo obgrli najtanju granu svoga drveta tako da tijelo izmuči nesnom, istom mu grana pod njim šapnu, progovori:

– Idi knezu!

– Pa ti znaš da je taj razvratnik posljednji čovjek kome bih ja otišao! – opirao se Jo na grani.

– Baš zato, idi! – bila je uporna grana.

A knez, koji je to veče na gozbi popio deset litara vina, a potom obljubio deset djevojaka, pa legao u svilene dušeke da zaspi, nije mogao ni oka da sklopi. Prevrtao

se, tako, prevrtao, sve šakama tukao postelju oko sebe, kad li ta svila pod njim procvili ljudskim glasom i razgovijetnim riječima:

– Idi svecu Jou, idi svecu Jou!

– Ma kome da idem? – šapnuo knez i gadnu psovku prevali preko zabreklih usana – zar onoj ofucanoj svraki-zloslutnici na drvetu?! Ta, to je posljednji čovjek na ovome svijetu kome bih ja otišao!

– Njemu, njemu – cilikala je svila.

Kud će, šta će, knez se digne i opremi, pa tajom, da ga niko ne vidi, iskrade se iz dvora i krene prema drvetu. A svetac Jo isto tako siđe sa grane, pa krene knezu u sretanje. Sretnu se oni negdje na polju na pola puta, pa stanu. Prvo što je knez pomislio bilo je da sveca tu, odmah mačem posiječe, a prvo što je svetac pomislio, kada je kneza ugledao, bilo je to da ga smjesta prokune i anatemiše. Ali obojica se suzdržaše.

– Eto, ja tebi... – veli knez.

– I ja tebi... – otpovrnu Jo.

– Šta ti bi pa baš meni...? pita knez.

– A šta tebi bi pa baš meni? – nije se dao Jo.

Onda stali pa šute.

Nema svile pod knezom da ga posavjetuje, nema grane pod Joom da ga uputi.

– Pa ne bi se baš reklo da si ti meni...! – veli Jo.

– Ne bi se, vala, reklo ni da si ti meni! – ljutito odbrusi knez.

Te se ondje, usred noći i nasred polja, stanu svađati i prepirati.

Najposlije odu jedan od drugoga. Jo, da kazni sebe, popne se na najtanju granu, samo bi vrabac mogao na njoj usnuti, pa zaspa. A kako zaspa, grana puče, a Jo pade i pogibe. A knez ode na dvore, pa svu tešku svilu na se i poda se, a kad ujutro – svila ga ugušila!

Mudar narod slavio obojicu.

TARAČ

Bio jednom jedan čovjek pa imao ženu i kćer. A to obje bile vještice. Radio on i donosio u kuću kô i ostali ljudi, ali kad god bi uđi u kuću, nekakva bi ga môra pritisni. Onda on bježi iz kuće.

Nađi kakva oženjena, pa mu se žali, pola u šali, pola u ozbilji, ali se žali, te ovo, te ono... Našô jednog dobro pjana od rakije, ovako glasno mrmolji:

– Žena mi u jednom ćošku, kćer mi u drugom ćošku, punica mi u trećem ćošku, a ja u četvrtom ćošku. Uto iz tri ćoška sve tri prema mome ćošku, u mačke se pretvorile, pa se prikradaju. Kad se sasvim primakle, a ja dreknem: Šic! a one bjež' nazad. I sve tako, malo, malo, a one opet prema meni, a ja opet: Šic! a one opet nazad...

Dođe čovjek kući, pa nazove selam, a žena mu:

– Mjau! – veli.

A tako isto i kćer:

– Mjao, babo – veli.

– Šta vam je? – pita čovjek, a one se smiju.

Sjeli da večeraju, a jelo masno, premasno.

– Šta je ovo? – pita čovjek zgranut – ta znate da ja masno ne jedem!

A žena mu otpovrne:

– Mi se ovdje svega odričemo, ti dođeš pa izvoljevaš. Ako ti se ne sviđa, a ti nemoj jest'...!

Te ti čovjek gladan na počinak.

Kad sutradan:

– Treba ćilim isklofati! – veli žena.

Čovjek iznese ćilim, a žena ga uhvati za jednu nogu, a kćer za drugu, pa njime stanu ćilim klofati. Klofale, klofale, kad su ćilim isklofale, čovjek opet smota ćilim, pa u kuću sav prašnjav i isprebijan, a ni ne zna šta mu se dogodilo.

Ode na posao, o kamenu se bavio, a žena mu i kćer sve one pokvarene ljude iz komšiluka zovnu, pa sa njima udri jedi i veseli se i radi bezobrazne stvari i ružnim riječima se sporazumijevaj...

Predmrak čovjek kući, a sva kuća neuređena, žena mu i kćer na podu zaspale.

– Šta je ovo...! – vikne on, a one se prenu oda sna, pa zapomažu: kao, dok je on izbivao, neki ljudi došli, svu im kuću neuredili. Čovjek u policiju, takva i takva stvar, a i policija već zna o čemu se radi...

– Pofataće ih – veli čovjek. – Sve će ih pofatati i povješati...!

A žena mu i kćer pospremile kuću, sjele, kobajagi plaču, a ovamo se u mahrame smijulje.

Tako radile od njega šta su htjele. Njemu u duši teško ne može se kazat', ali nikako da razabere od čega. Najposlije mu došao jedan kô drug, kô prijatelj, pa mu na uho stao šaptati, a sve očima koluta i glavu okreće ne gleda li kogod:

– Idi, bolan, bježi, sve im ostavi...!

Ali ga čovjek ne posluša, a žena i kćer na kraju od njega tarač načiniše, pa ga spočetka unutra kod vrata držale da ga svijet ne gleda, a onda ga javno, pred vrata prostrle. On živio tako, kao tarač, koliko je mogô, a onda izdahnuo.

A njima dvjema niko ništa.

PRORICATELJ

Bio neki Ozogorović iz Orahovice više Žepča, sve znao unaprijed.

Sve znao unaprijed.

Ko god mu dođe, pa ga upita šta ga u životu čeka, on mu rekne i prorekne. Ovaj ode, kad zaista tako i bude.

Pročuo se Ozogorović nadaleko, ono malo zemlje što je imao dao u najam, pa sjeo i samo se proricanjem bavio.

Dođe, tako, cura, on oko nje, anaga-banaga, udaćeš se, veli, za mlada i nejaka. Ona u selo, kad tamo, udali je za mladića, nema mu ni dvanaest godina.

Ona opet Ozogoroviću, šta će sa mnom biti? Skočićeš s Orlovika u Bosnu i utopićeš se, veli. Žena natrag, šta ti je rekô? To i to. Pa kako ćeš s Orlovika Bosnu doskočiti? Ne znam.

Popne se ona na vrh Orlovika, pa skoči, kad u to tri orla i sedam sokolova prhne s Jeleč-planine, pa pandžama ženu za dimije, pa je nosi do nad Kapin Točak, pa je pusti u Bosnu u vodu.

To velika žalost u narodu nastala, a Ozogorović se, svejedno, još više pročuo.

Došô mu, tako, jedan imućan. Ti si imućan, veli mu Ozogorović.

Jesam, veli onaj. E, više nećeš biti, veli Ozogorović. Tako? Baš tako! Pa dokad? Do prekosutra!

E, neće, vala, biti ni kako ti kažeš, uzjoguni se bogatun, pa sve što je imao, taj dan, do podne, razda

siromasima.

To bi, kad eto ti ozgo leti Ozogorović, viče: "Nije do prekosutra, nego danas!"

Te tako i to pogodi.

Došô mu jedan, nije čestito ni ušô, a Ozogorović mu odmah ovako:

"Došô si da ubiješ pašu!" "Ah", začudi se ubica, "a ja naumio tebe!"

Te obojica poteci, ali, nu, ubica bio brži – ubio pašu.

Od tada se narod odbio od Ozogorovića, pa niti mu ko išao, niti je on koga primao.

Tek ne prođe mnogo vremena, a Ozogorović kadiji. Ja sam kriv za ubistvo paše, veli. Kako kriv? Tako i tako.

I dokaže.

SMRT NA VRATA

Bio jednom jedan čovjek pa ga pritislo i odovud i odonud. Gleda on i misli bi l' mogao kakogod uteći, ali vidi ne može, nema se kud.

Da je kako dosta para, možda bi i moglo.

A bila noć. Digao on glavu spram čista neba a sve zvijezde i male i velike nekakvom tečnom svjetlošću u mjestu trepere, izazivaju. Hajde ih dokuči!

Da propadne – propadao je, ionako je jedva živu glavu izvukao, da opet propada, ne propada mu se.

Gore ne može, dolje neće, a pritislo ga i odovud i odonud.

Jedno misli, na drugo izađe.

Najposlije stao smrt zazivati.

A smrt, ne budi lijena, plašt na kosti, kosu u šake, pa tome čovjeku na vrata.

– Ko je?

– Ja!

– Ko si ti?

– Smrt.

– Kakva smrt?!

– Smrt!

– Šta hoćeš?

– Zvao si me!

– Ama, ja sam to samo onako – reče čovjek.

Uto mu sav život izađe pred oči.

Tu život, tamo smrt, a on u sredini; život prošô, a smrt došla, život ne povrati, a smrt ne odvrati.

A onoga što ga je bilo pritiskalo i odovud i odo-

nud – nigdje, kao da je u zemlju propalo.

Onda on svom snagom podupre vrata da mu smrt u kuću ne uđe.

"Da mi se sjetiti šta me je ono bilo onako pritislo, pa ni po jada!" pomisli čovjek pa zaviče:

– Idi smrti od mene!

Smrt ode drugom, ono što ga pritiskalo trećem, a ova priča svome početku.

SKUP

Bio jednom jedan, onako, ni tamo ni 'vamo, morô da živi, pa to ti je. A bio opet jedan drugi, pa i on bio sličan tome, samo malo drugačiji. I do njih treći koji je živio sam. Za njega se, opet, ništa nije znalo, ni ko je, ni šta je. Odu ona dvojica tome potonjem, pa na vrata: kuc, kuc!

– Ko je?

– Mi.

– Ko vi?

– Otvori pa ćeš vidjeti.

– Neću da otvorim!

– Otvori!

– Neću!

– Otvori!

– Neću!

Provale oni vrata. Kad tamo i ovaj kô i oni, o sebi pri sebi.

Sad izađu sva trojica, kad samo što su izašli, a sretnu još jednog kô što su i oni.

– Merhaba.

– Merhaba.

– Kako si?

– Dobro sam.

– Kud ćeš?

– Šta vas briga.

– Hajde sa nama.

– Kuda...?

– Vidjećeš.

– Neću!
– Hoćeš!...
Pođe i ovaj.
Išli tako, išli, kad naiđu na takvih kao što su oni, ma jest' ih bilo jedno trista do trista i pedeset, ako ne i više. A to bio kô nekakav skup.
Nastala graja vanj takva, a onda se stanu grliti i ljubiti.
– Ma otkud vi?
– Eto, mi slučajno.
– Slučajno?
– Slučajno.
I ostanu tako tu do mraka, a onda opet svak' na svoju stranu.

NARODNI PRVAK

Bio jedan pa govorio:
– Alajhmanet narode, ja odoh!
– A kud ćeš?
– Odoh! – veli.
– Pa kako ćeš?
– Fino – veli. – Odvojiću se.
– Pa kako ćeš se odvojiti?
– Uzdići ću se! – veli.
Helem, narod ga pusti, a on se uzdigne.
– Ehej, narode! – stane taj da viče odozgo. – Kako je?
– Dobro je – veli narod. – A kako je tebi?
– Bolje, mnogo bolje...
– Siđider malo... – zaviče narod.
Siđe on dolje među narod, pa veli:
– Evo me!
– Da popričamo – veli narod.
Te tu stanu i udare u priču.
– A što nas, bolan ne bio, ono ostavi?
– Nešto sam se bio ražalio – veli taj što se uzdigao.
– Kako to?

– Tako i tako – veli. – Nešto mi se stislo i velim – ostaviću narod.

– Pa kako to...? – pita narod.

– Bio sam tužan, na duši mi nekakav teret, na srcu nekakva tuga, pa rekoh – uzdići ću se – ostaviću narod.

– Zar tako?
– Tako.
– I baš morô?

– Morô.
– I sad malo došô?
– Došô...

DUŠMANIN

Bio jedan čovjek pa imao jednog prijatelja i jednog neprijatelja.

S prijateljem se, dabome, slagao, ali kud god bi krenuo, njemu neprijatelj pred oči.

Umoran, s večeri, više od razmišljanja o neprijatelju nego od posla, htjede da usni, a san neće na oči nikako. Baš kao da mu se neprijatelj nevidljiv prikrada pa i nogama i rukama ruši san upravo onda kada se začinje; i što noć više odmiče, a umor obhrvava, to mrska slika i prilika žešće gazi i snove razbija u paramparčad, u košmar pretvara. A čovjeku je i bistar dan teretli, akamoli još i noć grozomore prohoditi i sjeći je tupim nožem razbora. Tako se tome neprijatelj lijepio oko guše kao mora. On bi ustajao sjutra sav izubijan od izlomljene noći, pa i onu šolju čaja koju bi prinio usnama da se okrijepi i malo pribere i ne hoteći s neprijateljem svojim bi dijelio.

I tako dan i noć.

Kad bi ga iz daleka iznenada ugledao, sav bi uzdrhtao od glave do pete. Skupivši se oko svojih pustih kostiju, zanoseći glavu visoko i u stranu, uzmicao je obradovan da je njegov neprijatelj nekako manji nego ono sinoć dok se gužvao i hrvao u njegovoj postelji.

– Šta je tebi, dragi prijatelju? – pita ga prijatelj.

– Mislim na neprijatelja.

– Mani se neprijatelja, gledaj prijatelja!

Ali prijatelj prijatelja nije vidio, njegove oči su bile mutne i krvave; u oba mu oka stolovao neprijatelj, zastirao pogled na prijatelja.

BUNDA

Bila jednom jedna žena pa imala bundu. Svuda su je ili pratili, ili sačekivali pogledi puni zavisti i udivljenja. Ali njeno lice niko nije mogao da razabere. Zato su je i zvali: "Ona u bundi".

Kada bi žena otišla svome ljubavniku, skinula bi bundu i dok bi se žena ljubakala, bunda je, prebačena preko kauča, nepomično ležala i čekala. Na kraju bi ljubavnik pridržao bundu, pa ih onda oboje zagrlio i pomilovao.

Jednom se ta žena nekako osramotila u bundi. Bunda nije znala da je osramoćena, ali je ženi bilo neprijatno zbog bunde.

Bilo kako bilo, žena je nakon toga iščezla. Niti je ko više vidio ženu, niti je ko više vidio bundu. Različito se pričalo o tome.

Jedni su govorili da je žena bundu prodala i da je sada više niko ne primjećuje iako ona i nadalje svakodnevno prolazi mimo njih.

Drugi su govorili da je žena, nakon što se obrukala, bundu zamrzila i odbacila.

Treći su tvrdili da su čuli kako žena s bundom nježno razgovara.

A četvrti su pripovijedali da su obje otišle nekud gdje ih niko ne zna...

ČOVJEK BEZ SJENE

Bio jednom jedan pa sve što god je vidio, sebi uzimao. Ugleda kuću – kupi je, ugleda djevojku – uzme je, ugleda ata – uzjaše ga. I sve tako.

Šta god, on sve sebi uzimao.

Nakupio tako svega i svačega, ali kad je sve to što je imao malo bolje razgledao, učini mu se da mu nešto nedostaje. Onda opet skoči na noge lagahne, pa hodaj i uzimaj. Ako nije mogao rukama, jest nogama, ako nije mogao nogama, jest očima.

I kako taj dan, tako i sutra, a kako sutra, tako i prekosutra, a kako prekosutra tako i nakosutra.

Ali kad god bi malo stani, pa ohani, uvijek bi mu nešto nedostajalo.

Napokon se dosjeti da bi to što mu fali bilo nešto kao nalik na njega, pa stane uzimati i donositi sve što god je iole njemu nalikovalo, ali i opet bude nezadovoljan.

Kad, šta je, nije imao sjene.

ZADUHA

Bio jednom jedan razbojnik nadaleko čuven po svom zlu i zulumu. Robio i palio, ubijao i otimao, nu, nikakva mu potjera nije naudila, niti ga je metak htio. Uz to se oko njega okupilo društvo od zla oca od gore matere, pa ga štitilo. I ko zna dokle bi to tako trajalo da se razbojnik nije zaljubio u jednu kô djevojku, a ona u njega. A ta opet, kô djevojka, bijaše sva prekrasna, te ti hajduk ono svoje oružje baci daleko od sebe i zarekne se da više nikakva zla neće činiti, nego da će samo ljubav voditi.

Što rekao, to i učinio. Ona se njegova družina odmah raspala, neke uhvatili, a neki pobjegli.

On osta u planini sa tom svojom, a kako ga više nisu onoliko ni progonili i tri godine su živjeli u ljubavi da ne može biti ljepše.

Tek potom iznikoše razbojnici ponovo, gori nego što su ikad bili, predvođeni nekakvom divljom ženom na konju. A to bila ona s kojom je hajduk ljubav vodio. Kako su se stalno grlili i milovali, sva ona zla hajdučka zaduha prešla na nju, te se pomamila i harambašu svoga otjerala od sebe. On lutao šumom i tugovao. A ni u šumi, opet, nije mogao ostati, jer su mu se razbojnici izrugivali, a osobito ona koja mu je jednom bila vjerna ljuba.

Tako on moradne u tuđu zemlju.

LIJEK LJUBAVI

Bila jednom jedna djevojka tako lijepa da su svi koji bi je vidjeli namah svoje nevolje zaboravljali. Sve je u nje bilo tako krasno da se to nikako i ničim ne da opisati. Tu ljepoticu je svako pazio i sa njom se lijepo ophodio. Ali niko nije znao da je ona u ranoj mladosti nasmrt oboljela. To se nije vidjelo, a ni ona nikom nije kazivala.

Zaljubi ti se ona u jednog mladića, svoga vršnjaka, sasvim pristala, a i on je još kao momčić bio obolio od smrtne bolesti, od iste one bolesti od koje je oboljela i njegova izabranica. A ni na njemu se to nije vidjelo.

Uzmu se oni i bude takva svadba da se i dandanas o toj svadbi priča.

Onda stanu lijeka tražiti. Odu jednoj starici da im od planinskih trava lijek spravi, ali im ona rekne da za njihovu boljku nema lijeka osim bezgranične ljubavi. Stanu se oni voljeti i više nego do tada, ali nikako da ozdrave.

– Jesi li ti još smrtno bolesna? – pita on nju, a ona će ovako:

– A jesi li ti?

– Jesam – kaže on, a ona će:

– I ja sam.

Uto tuda prolazio paša, a to sve bilo njegovo, pa mu oko zapne za onu mladicu, jer u nje ljepota nikako nije silazila s lica.

– Čija si? – upita on, a ona mu odvrati: toga i toga.

– Bi l' pošla za me? – a ona će da ne može, jer je udata.

– Ko ti je čovjek?

– Taj i taj.

I taman da paša pođe, a ona će:

– A bi li ti mene mogao voljeti bezgranično?

A paša reče da bi, te mu ona odmah uzjaše za leđa.

Domalo paša nađe dvojicu bez duše i jednog bez glave da se zakunu da muža one treba pogubiti.

– Samo sijeci – reče nesretnik paši. – Ja ionako ne mogu živjeti bez svoje žene. Halalim ti i obje ti ruke ljubim. Meni je smrt počinak.

I tu ga posijeku.

Uzme potom paša da ženu ljubi i miluje, a njoj sve malo. On je ljubi, a njoj malo. Najposlije mu dodije, pa je pusti. A kako je pusti, ona izdahne. Paša se tome čudio, a onda sve zaboravio kao da nikad nije ni bilo. Tek pod starost stao o njoj da bunca i da je imenom doziva, a kažu da joj je i grob noću rukama prekopavao.

MAJSTORSKI SLIKAR

Bio jednom jedan slikar, pa naslikao dunju, a naišla tuda njegova žena, pa kad vidjela dunju, htjela od nje slatko napraviti, tako je dobro taj slikar naslikao dunju.

A bio tu još jedan slikar, pa ti taj nacrtao drvo, a sve ptice izokola na tu sliku slijetale, pričinjalo im se da je ono – drvo.

Onaj slikar što je naslikao dunju mrzio ovoga slikara koji je nacrtao drvo da se to nikako ne može opisati. A i onaj što je nacrtao drvo mrzio onoga što je naslikao dunju da se to nikako ne može iskazati.

Najposlije onaj koji je naslikao dunju odluči da onoga koji je nacrtao drvo uhvati, sveže i pojede. Što namislio, to i uradio.

Najprije mu otkinuo nogu pa je pojeo. Onda mu je otkinuo jednu ruku pa je i nju pojeo. Onda mu je otkinuo drugu ruku pa je i nju pojeo.

Leži slikar bez noge i ruku pa se ovako grozi:

– De, ti, de!

A onaj mu odgovara:

– Svega ću te pożderati!

Kako to reče, trup od glave odvoji pa trup pojede, a glavu na štafelaj natakne.

Uto glava progovori:

– De, ti, de!

A onaj i glavu pojede pa odahnu:

– E, sad te više nema! – reče.

Od tada je dva puta bolje slikao, kao on i kao onaj kojeg je pojeo.

SLIKAR

Bio jednom jedan momak, onako zanesen, naoko se pravio da je kao i svi drugi, a u duši bio umišljen, čak se malo i gurio na jednu stranu bespotrebno. Otac mu i mati tekli i stekli, a on nikako da se kakva posla prihvati. Svaki mu bio ispod poniženja. Ko god bi mu šta reci, njemu na jedno uđe, a na drugo izađe, a nije da se o sebi nije brinuo, samo nakaradno, a i to krio.

Jednom se on, tako, zagleda u nekakve slike i kipove pa rekne: "Time ću se baviti".

Ode ocu i materi – takva i takva stvar, a oni odmah oboje padnu u nesvijest. Kad su došli sebi, stanu sina svjetovati i odgovarati, ali jok, on ni da čuje, ostane pri svome.

Domalo vremena izađe ti on na takav glas da se svako živ tome čudio i divio.

Ali, ne lezi vraže, ne prođe dugo, a i njemu samome sve te slike i kipovi udare u glavu i sasvim ga poremete.

KADIJA I LIGURE

Bila jednom jedna žena, imala sina, namirala nad njim, sve mu davala, samo mu nije dala da se zimi ligura.

Sin joj postane kadija, a kadija se ne ligura: kako bi pravdi udovoljavao, kako bi ljude mirio i razvađao, kako bi razbojnike na stratište slao i koji bi ga to dželat slušao?

Ali kad je ostario i predosjetio da su jedne zime napadali posljednji snjegovi njegova života, noću, kada su svi polijegali, uzme ligure, popne se na brdo, sjedne pa se otisne.

Iskri sijeda brada na mjesečini, lepršaju i pucketaju peševi kadijske odore na vjetru, obnevidjele oči suze, ali se staro srce razigralo, a duša zapalila nekom zaboravljenom vatrom.

Sutradan se pronio šapat da je stari kadija poremetio pameću, neko ga vidio da ligura pa došli da ga obiđu, a on ih čio i nasmijan zovne sebi u odaje pa im sve po redu ispripovijeda.

KUĆA

Bio jednom jedan čovjek pa htio kuću da napravi.

Najprije izađe na drum pa iza busije ubije nekog trgovca i opljačka ga. Za te pare kupi zemlju.

Onda ode na vojnu pa u boju zarobi četiri roba i dovede ih da mu temelj za kuću iskopaju. Kad su temelje iskopali, uzme ih pa ih odvede na trg robova i tamo ih proda i za te pare kupi kamen kojim će kuću ozidati. Kad mu je nestalo para, rekne ženi da izađe na ulicu i da bludniči. Žena posluša. Kad je i njene pare utrošio, uzme svoja dva sina, kô dvije zlatne jabuke, pa ih proda na galiju da u galiji veslaju. Kad je i to potrošio, onda ode po čaršiji lagati i krivo svjedočiti, ne bi li se kako novca domogao. Dobro se obrukao. Najposlije stao krasti i od drugih otimati. Uto kuću sagradio, a kuća ispala takva da joj se svak divio.

Kad god bi otiđi negdje, ovako bi govorio:

– Ih, da vi vidite kakvu ja kuću imam!

ČOVJEK I NJEGOVA SOFRA

Bio jednom jedan, imao, nije da nije imao, ali bio, možda, malo kô i nazadan.

Jeo.

Sjedi pa jedi.

Jeo šta je htio, te ovo, te ono. Na sofri mu svakojaka jela. Imao, pa je jeo.

Izađe ti on jednom pa gledaj ljude, ali kako koga u lice pogleda, lica mu ne vidi.

Ode kući, odupre se i nogama i rukama pa onu svoju sofru prevrne.

Došli ljudi, stali i gledali.

POD STAROST

Pitalo nekog čovjeka:
– Imaš li djece?
– Imam.
– A pomažu li ti?
– Pomažu.
– Kako?
– Ne traže!

VRABAC

Bila jaka zima i vrabac se smrzne na putu. Naiđe tuda krava, zabaljega, a vruća baljega vrapca raskravi i oživi. Vrabac promoli glavu i zacvrkuće a mačak ga čuje, ugleda, priskoči, ščepa i odnese.

Pouka: Nije ti uvijek dušmanin onaj koji te zabaljega, niti ti je uvijek prijatelj onaj koji te iz baljege čupa i spasava.

MATERINO SRCE

Bio jednom jedan, pa se skroz u jednu zaljubio.

– Bi l' pošla za me?

– Bih, ali da mi materino srce na dlanu doneseš.

Ode momak kući, živo srce materi iz njedara iščupa, pa poteci djevojci. Uto se spotače i pade, a majčino srce prošaputa:

– Jesi li se udario, sine?

O OČIJUKANJU I LJUBAKANJU

Jednom se nekom siromahu sreća osmijehnula – u njega se zagledala imućna, dobro uščuvana, pretila, udovica.

Siromah naskoro ojačao, pa je udovicu i po sobama nosao, a ona sve ciktala, smijeh joj u grlu zapinjao. Svu je on nju grlio, ljubio i milovao. A i ona njega.

Do njihove kuće bio neki trgovac, neženja, naprasit čovjek, pa kad čuo kako se oni, što s jutra, što s večeri, vesele, naredi da se i njemu kakva isprosi. A tome trgovcu isprosili djevojku jedru i plahovitu i ona, ne budi lijena, razbudi u njemu ljubavnu vatru, iako je ovaj mislio da je ili nema, ili da mu je poodavno ugasla. I domalo postao trgovac sasvim drugi čovjek; jedva čekao da s večeri dođe kući i da zalegne u svilene dušeke, da ga ta njegova, da izviniš, obuhvati i nogama i rukama i da tako, u neko doba, kad se nauživa i zaspi.

Ljubavnoj sili ni kameni zidovi nikakva prepreka nisu, pa se sve to dahtanje uskoro prenijelo i u druge kuće. Ljudi se prihvatili žena, koji je koju imao, a žene se prihvatile ljudi, koja je kojeg imala, te nastalo šaputanje, tijesno približavanje i svakojako podavanje. Nijedan zakon mnogo u ložnice ne zaviruje, te je tu bilo i raspamećivanje, ali sve opet lijepo, bez ljutnje i snebivanja. Svako je za se ljubav vodio, onaj onako, ona ovako, kako se ko našao i kako se ko snašao i kako je ko mogao.

Mnoge se cure otuda nabrzinu poudavaše, a mnogi se momci nabrzinu i sretnu ruku poženiše, pa

se čak i neki starci pomamiše i stadoše da traže lijeka za tu neumrlu stvar. Jedan uporan se i priženio, ali već prvu noć na dragani izdahnuo.

A ona, ta njegova, koja tu noć ostala pod njim, prvo se prepala, pa zaplakala, pa zapomagala. Među onima koji se zatekoše da je tješe, slučajno se našao i jedan koji joj je vidio jamice u obrazima. Nedugo, oni ti se jedno drugome predadoše u zagrljaj. A tih ljubavnih događaja, nadalje, bila je sva sila...

NEVJERNICA

Primijetio jednom jedan čovjek da mu jedan drugi čovjek ženu kô zagleda. A primijetio to po tome što ovaj kad u njega gleda – smrknut, a kad mu ženu gleda – nije smrknut. I tako nekoliko puta.

Šutio čovjek, šutio, te će najposlije ženi ovako:

– Ama, sve mi se čini da te onaj gleda...

– Koji, onaj...

– Taj i taj.

– Hahaha – veli žena – pa šta ako me gleda?

– Nemoj ti meni “hahaha”, nego malo pripazi!...

Ode čovjek za poslom, tamo, ovamo, gore, dolje, vrati se, kad li ti onaj opet s njegovom ženom, gleda je, nešto joj ko govori, a ona se smije.

– Merhaba.

– Merhaba.

– Kako si?

– Dobro sam. Evo, ja malo s tvojom ženom...

– Neka si – veli čovjek pred njom, a ovamo nasamo ženu za kose, pa joj pripriјeti:

– Nemoj – veli – da te još jednom vidim s njim!

– A što?

– E, zato!

– A što?

– Zato!...

Te čovjek opet na posao, tamo, ovamo, gore-dolje, a žena zovne onoga pa mu sve ispriča.

– Ništa – veli ovaj – sada ćemo se mi krišom viđati. Hoćeš li?

– Hoću!...

Što rekoše, to učiniše.

Vidi čovjek žena mu mirna, a ni onoga što je gleda nema da mu dodijava, te se, tobože, opremi na put, a sakrije na tavan.

Samo što je omrklo, a eto ti onoga. Kuc, kuc. Ko je? Ja! Uđi.

Ama, nisu ni vrata čestito zakračunali, a već popolegoše, a kako popolegoše, tako onaj skoči s tavana, pa ih oboje stane gruhati i tulehati i nogama i rukama.

Nije stao dok se nije umorio.

HASO

Bio jednom jedan Haso, sve čuo samo pjesmu i svirku nije čuo. U svemu nalik na druge ljude, samo i jedino u tome – jok!

– Kako to, bolan, Haso? – pitahu ga, a on veli:

– Ti kažeš: eno čovjek poistiha pjeva, a ja čujem – jeca. Ti kažeš: eno se cure i momci u kolo hvataju, a ja čujem – dašću.

I sve tako.

Helem, i ovoj bi priči ovdje bio kraj da se Haso nije zagledao u jednu koja je bila čuvena i po stasu i po glasu.

Dođe Haso da je gleda i da se razgovara, a ona malo-malo, pa u inat njemu, zapjeva. Prvi put trpio pa utekao, tri dana iz kuće nije ishodio.

Drugi put trpio pa utekao, četiri dana iz kuće nije ishodio. Treći put trpio pa utekao, sedam dana iz kuće nije ishodio. Kad šta je, a ono, čim cura zapjeva, Hasi koža pod odjećom krvari. Takav, sav krvav, dođe materi da mu rane po tijelu mehlemima vida, a mati ko mati, rane vidala, pa joj dodijalo.

– Ne idi joj, Haso!

– Moram.

– Reci joj da ti ne pjeva.

– Neću, ostaviće me.

– Rane joj pokaži.

– Ne mogu, stid me.

Ali domalo se za to pročulo pa neki dolazili Hasi svirati i pjevati da vide hoće li mu koža popucati, ali

njemu to nije bivalo ni od koga drugoga, nego samo od one. A kad se i to pročulo, niti je Haso više išao njoj, niti ona njemu. Šutke se razišli.

Helem, i ovdje bi ovoj priči bio kraj da ona cura jednom nije otišla na jezero da se okupa. A to bilo na osami, pa se djevojka čin-čiplak gola skinula i domalo i u travu zalegla. Kad je sunce popoleglo, njoj se i san na oči navukao, a oštre i jasne sjene obližnje šikare nečujno joj se prikrale pa joj stale miljeti po tijelu. Ali, da je samo to, nego joj sjene stale kožu parati i kad krv poteče, cura se razbudi, pa iza glasa stane zapomagati. Da ustane nije mogla, jer su je one sjene držale za zemlju prikovanu.

Sjate se ljudi pa je prvo pokriju, a ona se pod onim haljinama stane gušiti. Otkriju je, a sjene joj kožu deru. Stanu da je od sunca zaklone, a ona sva pomodri, umire. Uklone se, ona u jauk. Da je odignu – prikovana!

Uto i Haso dotrči, pa kad vidje krvavu djevojku, pade po njoj, a ona se diže. Tako je spasi.

Ha je ozdravila, pođe za nj.

RUGOBA I LJEPOTICA

Bila jednom jedna djevojka lijepa da ne može biti ljepša.

– Blago njoj – govorile su njene drugarice i uzdisale.

Kad došlo vrijeme ašikovanju, sve cure poleti ovamo, poleti onamo, samo ona ljepotica nikud ne ide. Kad šta je, a ona se zagledala u Rugobu. Došli kod nje, a ona plače.

– Šta je?

– Ja se zagledala.

– U koga?

– U Rugobu.

A taj u koga se ljepotica zagledala bio rugoba da su mu se i beštije s puta uklanjale.

Ko god bi poteci u kuću djevojci da je odgovara, djevojka mu noge grli i ruke cjeliva. Puna avlija mladića krasna izgleda, a ona sve njih milostivo gleda i biranim riječima zahvaljuje. Oko kuće žene plaču i nariču kao da je sahrana, a ljudi ruke krše i govore:

– Da igdje ima takva ljepota kao u ove naše djevojke – nema, a da igdje ima onakva rugoba kao što je onaj – ni to nema!

Najposlije se neki digoše da Rugobu ubiju ili otjeraju, ali kad za to djevojka ču, ovako reče:

– Učinite li Rugobi išta nažao, znajte da ste dušmani, a sve ono što učinite njemu, ja ću učiniti sebi.

Rugoba za to vrijeme šutio sve dok i njemu ne dođoše neki mukli i odvratni pa mu rekoše:

– Hajdemo u prošnju da uzmeš tu djevojku.

Te ga digoše.

Tobože se okite, a kako su bili posprdni i prpošni, stali se uz put zevzečiti i inaditi. Nu, nisu ni pola puta prešli, a djevojka izađe njima u sretanje. Kako je ugledaše, tako i stadoše, stadoše onako kako se koji zatekao. Ona baraba od rugobe umalo ne pade.

– Od svih ljudi, ja bih da me ti izabereš – reče ljepotica Rugobi, a Rugoba zari svoje nokte u njeno bijelo lice. Domalo se povrati, pa pogleda nije li joj ljepoti naudio.

Ali se ljepoti nauditi ne može.

– Voliš li me? – upita Rugoba, a ljepotica mu odgovori.

Na to je Rugoba stade tući, pa se odmače da vidi nije li joj ljepoti naudio.

Ali se ljepoti nauditi ne može.

– Voliš li me? – upita, a ljepotica mu odgovori.

Onda na nju navali sve zlo kojeg se domogao i svu pokoru za koju je znao, pa se opet odmače da vidi nije li joj ljepoti naudio.

Ali se ljepoti nauditi ne može.

– Voliš li me? – upita, a ljepotica mu odgovori.

– Ubij me da vidim je li moja ljubav jača od smrti!

Tad Rugoba stade proklinjati.

Ljepotica uze konopac pa Rugobu sveza sebi oko pasa da joj ne utekne, a sretan kraj je uvijek pogodan da se priča okonča.

RUŽA

Bila, opet, jedna, pa kad odrasla, sve se sama sebi čudila i divila. I kad će ono nesreća, u nju ti se zaljubi mlad odličnik koji je još ponajviše štovao pravdu i čestitost, a oboje mu sasvim pristajalo i dolikovalo.

Uzmu se, bi sjajna svadba i sve drugo onako kako treba, ali ne prođe dosta vremena, a među njima nastadoše svađe i razmirice. A voljeli se, nije da se nisu voljeli; kako ona njega, tako i on nju; volio on nju, voljela ona njega. Što jest, jest.

Dođe ti taj jedared, pa na prolazu u svom vrtu ugleda ružu i taman da je ubere, a ruža reče:

– Neka me ubere tvoja žena!

Začudi se čovjek da ruža govori, ali da je štagod upita, nikako ne uzmogne, pa trgne ženi i još s kapije vikne:

– Idi u vrt pa uberi ružu.

Žena pođe, ali se na pola puta predomisli:

– Što ja njemu ružu da ubirem? – reče u sebi.

Kad sjeli za objed, muž ženu upita:

– Ubra li ti onu ružu?

– Nisam.

– A što?

– Eto, zaboravila – slaga žena.

– Uberi je večeras! – reče muž.

– Dobro – reče žena.

A kad sunce zađe i sa zemlje se mrak odiže, žena stade pred onu ružu, samo je omirisa i prstom dotače, pa brže-bolje ode mužu u sretanje.

A on joj ovako reče:

– Ti znaš da te ja volim više nego ikoga na svijetu, ali isto tako znaš i to da koliko god volim tebe, toliko mrzim tvoju laž. Evo ti još jednom kažem: ne ubereš li ružu sjutra ujutro, ubiću te. Hoćeš li ubrati ružu?

– Hoću! – reče žena.

A čim jutro mrak u zemlju sabilo, otrči žena do one ruže pa je opet samo omirisa i dotače, a onda ode mužu u sretanje.

Kad ga ugleda – tad se pokaja! Pade mu pod noge, pa ga stane cjelivati i moliti:

– Ne ubij me, ubraću ružu oko podne!

On joj oprosti, a ona oko podne onoj ruži. Gledala je gledala, pa najposlije sva drhteći ode mužu u sretanje.

– Uzdam se u pravdu i čestitost, uzdam se u pravdu i čestitost... – ponavljala je u sebi.

Ali nesretnik ubi nesretnicu i srce joj iz njedara iščupa.

ZURZUL I ZURZULEJA

Bili jednom brat i sestra pa rasli, rasli i narasli. On se zvao Zurzul, a ona Zurzuleja, njega resile muške, a nju ženske osobine i vrline. Svak se živ za njima okretao.

Zurzuleja se zaljubila u jednog, a on u nju, a Zurzul se zaljubio u jednu, a ona u njega. Pa tu stali ljubav sprovoditi. Kad domalo, vidi Zurzul Zurzuleja tužna, vidi Zurzuleja Zurzul tužan, a ni onoj curi, a ni onom momku ništa, zdravi i veseli.

– Ja više ovako ne mogu – veli Zurzuleja.

– Ne mogu ni ja – veli Zurzul.

Pa Zurzul ostavi onu svoju, a Zurzuleja onog svog, njima teško, a ni onom momku, a ni onoj curi – ništa.

Ali Zurzuleja nađe drugog momka pa sa njim stane ljubav sprovoditi. Veli Zurzuleja:

– Idi, bolan, Zurzule, nađi drugu.

Tamo-ovamo, Zurzul jedva pristane, nađe drugu pa se u tu drugu zaljubi još i više nego u onu prvu.

Sretan Zurzul, sretna Zurzuleja.

Ali Zurzuleja nađe sebi još jednog momka pa se sa dvojicom stane pogledati, sve dok se ta dvojica ne pobiše. A kada se pobiše, ona pusti da je i treći odnekuda grli i cjeliva.

A i ona Zurzulova pripusti sebi drugoga, pa se sada Zurzul sa njim pobije, ali ga ovaj nadbije.

Onda dođe jedna treća pa Zurzula pod ruku. Došô Zurzul mršav ko prut, a izgubljen kô nesvjesta... A Zurzuleja ti hop-cup pa sebi još momaka u krilo pripusti.

Svi momci tužni i nesretni, samo ona čila i vesela.

Vidi Zurzul šta mu sestra radi, pa ti i on za njom od cure do cure.

Ali kako koja sa Zurzulom, sve djevojke sretne i vesele, samo Zurzul tužan i nesretan.

SVATOVSKA

Bio jednom davno u Bosni jedan čovjek pa imao, da prostiš, onu stvar golemu preko svake mjere.

Kad bi kudgod pođi, nije moglo drugačije nego upregni petera kola, pa ga natovari na njih, sjedni u šesta i tako idi. Kud god bi dođi, ljudi su se ibretom ibretili, kako muško, tako, bogme, i žensko.

Niko mu ništa nije mogao prigovoriti da je ovakav, ili zlo i naopako, onakav, jer je, siromah, za to ponajmanje bio kriv.

Sve to, pak, nije bilo baš lahko snositi. Nekoliko je puta čovjek njemu zasebnu kuću pravio, golemu kuću od grubo tesanih balvana, a sebi kolibicu od slame i pruća. Legne, pokrije se i samo što zaspi, istom ti se on nadigne i svu onu svoju brvnaru razruši. Onda ustaj pa mu novu gradi!

Nekad je bilo i fajde. Kad bi se ukaži potreba da se kakva šumica raskrči, stani na brdo, dva-triput mahni i – eto krčevine. Ali, to je bilo urijetko.

Najveća je nevolja bila u tome što se taj čovjek nikako i nikojom nije mogao oženiti. Koju bi god pitaj, svaka bi pokri lice mahramom i reci:

– Gluho i daleko bilo...!

Mnogima bilo žao da takav čovjek, ni kriv ni dužan, skapava u samoći, pa su mu ženu tražili s kraja na kraj svijeta ne bi li je kako našli.

Tako tražili, tražili, kad jedne godine pronese se glas da su mu ženu našli i isprosili. Ih, to odmah veliko slavlje nastalo!

Utanačili i svadbu i dan kad će mladu dovesti!

Onaj čovjek odmah tri vola i osam stotina pilića zaklô, dvadeset bačvi vina i deset bačvi rakije iznio pred kuću, hljeba napekô i trista ljudi na svadbu zovnuo.

Kad došli gosti na svadbu, a ono nigdje ni klupe ni stolice.

– Na šta ćemo sjesti? – stali pitati, a domaćin im rekne:

– Ništa se vi ne sekirajte, biće mjesta za sve! – pa izvadi onu stvar i ukrug je položi da svak' svakoga gleda i vidi. Sjelo trista ljudi, nikome tijesno nije bilo, pa udri pij, jedi i veseli se. A domaćin malo-malo, pa pogledaj ide li mlada, hoće li se pojaviti.

Istom, u neko doba, eto ti mladinih svatova. I kod nje naprijed četvora kola vuku onu stvar, a ona na petim, da prostiš, sjedi. Kad mladoženja to ugledao, nikako nije mogao da se svlada, pa je svih trista gostiju u zrak odletjelo, nebu pod oblake.

A mlada se opet mnogo poradovala, jer je i njoj već dodijalo muža za se po svijetu tražiti.

Oni svatovi malo poslije popadoše na zemlju, malo se ugruhaše, ali očas bubotke dobrim jelom i jakim vinom zaliječiše i sve opet na dobro izađe.

ĐAVO U BOSNI

Došao đavo u Bosnu pa stao uokolo da se kezi.

A tu, u Bosni, bio jedan čovjek, sve imao, samo nikako nije mogao da se namjesti. Kako god sjedne nešto ga žulja.

Ode on đavolu, takva i takva stvar, šta išćeš da me toga oslobodiš?

– Dušu! – odgovori đavo.

– Na! – reče onaj čovjek, a još nije ni rekao “na”, a đavo uze dušu, a dade mu nekakvu mast.

Čovjek uzme mast, ode kući, skine se, namaže, legne – ništa ga ne žulja. Okrene se potrbuške – opet ga ništa ne žulja, na stranu – ništa.

Kad ujutru, eto ti đavola, kuc, kuc, kuc...

– Ko je?

– Ja!

– Ko?

– Đavo.

– Šta hoćeš?

– Dušu.

– Pa jesam li ti je jučer dao?

– Jesi, ali ono je duša neke pokojnice!

– Ja sam dao šta sam imao – veli čovjek, te zovne sluge da đavla s kapije otjeraju.

* * *

A bio isto tu jedan drugi čovjek koji je svaku noć bludničio sa svojom ženom. Noću bludničili, a da-

nju ih toga bilo stid.

– Da odemo đavlu – reče čovjek svojoj ženi – da nas stida oslobodi?

– Ja neću, a ti, ako hoćeš, idi – reče žena.

– Jok – veli on – moraš i ti!

– Neću!

– Moraš!

Kud će, šta će, žena pristane.

Nađu đavla i reknu mu zbog čega su došli, a on otpovrne:

– Ništa lakše od toga! Prvo ti daj svoju dušu – reče on onome čovjeku, a čovjek spremno uzvrati:

– Na, uzmi!

– Šta da uzmem? Gdje ti je? – upita đavo pa se stane smijati. Onda se okrene onoj ženi pa će ovako:

– Ha, evo je kod tvoje žene!

Žena se stane kleti:

– Nisam znala, svega mi...!

– Šta čekate? – viknu vrag. – Idite slobodno!

Otada se muž i žena bludničili bestidno.

* * *

A bio je tu i jedan što nikako nije mogao da spava. Ode on đavolu pa mu veli:

– Evo uzmi mi dušu, samo da zaspim!

A đavo mu odgovori:

– E, tu ti ja ne mogu pomoći. A dušu ti mogu uzeti onako, džabe.

Te mu uzme dušu, onako, za džabe.

KEKO I ZUBEJDA

Bio jednom jedan mahnit i takav hodô. Zvali ga Keko.

Jedni govorili da je poludio onomad kada mu je mati umrla, drugi da je šenô pamećju onomad kada mu je kuća izgorjela, a treći da je pobenavio kad ga je jedared nekakva cura ostavila. Jedni su govorili da je pošandrcô malo od onoga, malo od onoga, a malo od onoga, drugi od svega pomalo, a neki su govorili da je Keko bio lud još otkako se rodio. Bilo kako bilo, Keko se najviše bojao bogate odore i lijepa odijela. Čak i kad bi kakvo dijete vidio dobro obučeno, Keko bi i od njega zazirao. Nekad bi ga time prepadaj: obuci koga blistavo i šareno pa ga iznebuha gurni pred Keku, a on bježi i zapomagaj...

A bila tu jedna Zubejda, tek se zadjevojčila, od dobra oca i od dobre matere, a i iz dobre kuće, pa nešto ludog Keku posebno sažaljevala i nad njim brinula. A i budala, kô i hajvan, ide tamo odakle ga ne gone i gdje se s njim lijepo postupa, pa tako i Keko, malo-malo, pa Zubejdi. Po sto puta na dan na vrata. Dodijalo to ocu i materi, pa stali Keku izgoniti, ali Zubejda ne da.

Kad bi pođi niz sokak, obuci se kô sluškinja da se Keko, ako je sretne, ne prepadne.

– Kako ćeš takva kroz mahalu? – korila je majka, ali Zubejda ni ne haje.

Došô momak da se sa njom razgovara, a ona mu zbori:

– Što si se tako dotjerao, može Keko naić'!

A momku smiješno pa se smije. Uto Keko, a Zubejda momka za kapiju; momak izviri, a Keko utekne. Zubejda se naljuti na momka, a momak na Zubejdu.

– I ti si mahnita! – rekne joj.

Zubejda sve davala Keki, ukradi iz kuće, pa njemu daj. Stali ljudi govoriti: luda Zubejda i ludi Keko, a domalo stali govoriti: luda Zubejda.

Oni u čaršiji nakiti kakva dokoličara pa ga ćušni pred Keku, a Keko ni habera, ne bježi više od kićena odijela. Rekli to Zubejdi, a njoj drago, pa da vidi je li to istina, lijepo se dotjera i obuče. Kad došô Keko – ni tamo, ni ovamo, nego stao Zubejdu kvrgavim prstima milovati po kosi i smiješiti se svojim krezubim ustima. Opametio se pa samo kad je gladan dođi Zubejdi na vrata, a poslije ga nešto bilo stid, pa se krio od nje i sklanjao da ga ne nađe i ne vidi...

Onda Zubejda s uma sišla.

LEJLA I AGA-KAN

Uzme jednom Aga-kan svoju ženu-miljenicu Lejlu na krilo, pa joj stane ovako govoriti:

– Od svih mojih žena ti si meni najmilija. Šta je to čime si me očarala?

A Lejla najprije ovako odgovori:

– Ako to ne znaš ti, moj dostu, kako da to znam ja...

Ali Aga-kan nije bio zadovoljan odgovorom svoje žene-miljenice, te Lejla ovako nastavi:

– Da kažem da je moja ljubav ono što te je očaralo, znam da nećeš biti zadovoljan odgovorom. Da sam se pomagala vradžbinama i tajnim napicima – to nisam, pa ni to nije odgovor. Da kažem da je to moja ljepota, lasno mi se možeš podsmjehnuti, jer u tvome haremu ima još ljepotica od čije ljepote ponekad i mene oči zabole. Da je to moj glas, ili moja pjesma, ili moja kretnja lahko bih mogla da odgovorim na tvoje teško pitanje... Jednom si rekao da te moje oči zanose, drugi put si rekao da te moje ruke ushićuju, treći put si rekao da te moja bedra izluđuju...

Ali Aga-kan nije bio zadovoljan odgovorom svoje žene-miljenice, pa Lejla šapatom i ne bez stida stade da nabraja svoje mahane čemu se kan gromoglasno smijaše.

Ali ni tada nije bio zadovoljan... Lejla najzad obori glavu, pa reče:

– Ti me voliš više mimo sve druge samo stoga što ti se ja nisam sva predala.

– Ha! – uskliknu Aga-kan – to je pravi odgovor!

A Lejla na to tiho dometnu:

– Ali moja ljubav prema tebi je tolika da je nećeš moći izdržati.

– Zar misliš da ću ustuknuti?! – reče Aga-kan.

– Nećeš, ali to ne sluti na dobro – reč Lejla i zaplaka.

Od tada se u Lejli razbudi žestoka ljubomora, a Aga-kan izludi i sagori u svojoj ljubavi...

HAREM

Bio jednom jedan pa imao harem. Ali nije to bilo ni u Bosni, a ni u Hercegovini.

Sve mu se žene lijepo slagale da ne može biti ljepše i dijelile toga svog na preskok – jedan dan jedna, drugi dan druga i sve tako. Bilo je tu pet, ili šest žena, nije bio veliki harem, samo što su sve te žene bile osobito lijepe i miomirisne.

Kad je taj umro, a nije umro odmah, sve mu se žene razbježale kud koja i svaka sa sobom ponijela svoje blago... A jedna, najljepša među njima, ponijela dvostruko, jer je dvostruko i imala. Onaj joj, dok je bio živ, sve krišom pridodavao.

Ode ti ta daleko, pa stane ovako misliti: hem sam mlada, hem sam lijepa, hem sam bogata, a gospodar harema, eto, umrije; bila sam u haremu, ali ću sada i ja sebi harem načiniti.

Što reče, to i učini.

Najmi ti ona mlađahnih momaka, pa sebi sačini harem, a oni sprva rado pristanu. Ali kad prošlo nešto vremena, oni ti se momci posvađaju i među sobom oko nje potuku i pobiju, pa joj sav harem obatale.

Neki među njima pogiboše, a neki netragom utekoše. A i ona, ta ljepotica, pokupi ono što joj je ostalo pa i ona ode. Ode u Basru.

BUNAR

Bio negdje dubok bunar ali se nije znalo ima li u njemu vode pa ti svežu jednog konopcem oko pasa da ga spuste u bunar da vidi ima li vode.

Ovaj reče:

– Mene je, ljudi, strah. Može mi dolje, u bunaru, ažbaha glavu otkinuti.

A ovi mu rekoše:

– Ništa se ti ne boj. Ako ugledaš ažbahu, ti cimni konopac a mi ćemo te izvući.

Tako i bi. Spustili toga u bunar kad vide konopac se cima, te oni brže-bolje izvuku onoga na konopcu. Kad tamo, a on nema glavu.

Onda jedni rekoše da onaj nije ni imao glave te ti tu udare u prepirku. Najzad se slože da odu njegovoj ženi. Te odu njegovoj ženi:

– Ama, Boga ti, reci nam je li tvoj čovjek imao glavu?

A žena odvrati:

– Haman je imao jer je neki dan išao da kalufira fes!

SADRŽAJ

Nedžad Ibrišimović
Nakaza i vila
Sedamdeset sedam priča

Izdavač
Civitas d.o.o. Sarajevo

Za izdavača
Ivan Lovrenović

DTP
DANI

Štampa
Mladinska knjiga Tiskarna, Ljubljana

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

821.163.4(497.6)-32

IBRIŠIMOVIĆ, Nedžad
Nakaza i vila : sedamdeset sedam priča / Nedžad Ibrišimović. - Sarajevo : Civitas, 2004. - 142 str. ; 20 cm. - (Biblioteka Dani)

ISBN 9958-717-37-9

COBISS.BH-ID 13463558

Na osnovi mišljenja Ministarstva kulture i sporta Federacije Bosne i Hercegovine broj 03-15-307/03. od 6. 2. 2004. godine ovo izdanje je oslobođeno od poreza na promet.

DANI
BIBLIOTEKA

Da je umijeće i zadovoljstvo čitanja često veće i od samoga pisanja to oduvijek znaju svi pravi pisci i pravi čitaoci. To lijepo i važno iskustvo mnogima je u poslijeratnoj Bosni i Hercegovini uskraćeno ili otežano, jer su mnoge privatne i javne biblioteke propale a kupovna moć ljubitelja knjige drastično opala. Biblioteka Dani htjela bi pomoći da se to iskustvo ljudima ponovo približi, pa čitateljima magazina Dani uz svaki novi broj lista nudi po jednu knjigu domaćega ili stranog autora. Knjige su izabrane po najvišim književnim kriterijima, tako da na kraju jednogodišnjega ciklusa svakome omogućuju stvaranje male a vrijedne kućne biblioteke.

Izdavanje ove knjige omogućilo je

TRIGLAV BH OSIGURANJE D.D.

